



CHILD PROTECTION HUB
FOR SOUTH EAST EUROPE
WWW.CHILDHUB.ORG

**Početna studija za mapiranje praksi
zaštite djece i povezanih potreba glede
radne snage u Jugoistočnoj Europi
HRVATSKA**



Informacije i tvrdnje u ovom izvještaju predstavljaju stavove autora i ne predstavljaju nužno stavove Austrian Development Agency, Europske unije ili Oak foundation



Autori:

doc.dr.sc. Miroslav Rajter
Vesna Katalinić, dipl. soc.radnik
Jelena Tomić, dipl.soc.radnik

Urednica:

Prof.dr.sc. Gordana Buljan Flander

Recenzija:

doc.dr.sc. Marina Milić Babić
doc.dr.sc. Maja Laklija

Lektor: Emina Horvat

Ilustracije: Terre des Hommes

Nakladnik:

Hrabri telefon, Đorđićeva 26, Zagreb

Naklada:

500 komada
Zagreb, 2016.

Financirano od strane Oak Foundation,
Austrian Development Cooperation i EU kroz projekt „Child
Protection Hub u Jugoistočnoj Europi“.

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000949167.



Početna studija za mapiranje praksi zaštite djece i povezanih potreba glede radne snage u Jugoistočnoj Europi

HRVATSKA
ZAVRŠNO IZVJEŠĆE

doc.dr.sc. Miroslav Rajter
Vesna Katalinić, dipl. soc.radnik
Jelena Tomić, dipl.soc.radnik
2016.

SADRŽAJ

1. Pozadina Studije	5
2. Detaljnije o problemu	6
3. Istraživačka pitanja	7
4. Pregled literature	8
4.1. Uvod	8
4.1.1. Pregled stanja u Hrvatskoj	8
4.1.2. Općeniti okvir sustava zaštite djece	8
4.2. Glavna tijela za zaštitu djece u Hrvatskoj	9
4.2.1. Ministarstvo socijalne politike i mladih	9
4.2.2. Ured pravobranitelja za djecu	10
4.2.3. Centri za socijalnu skrb	10
4.2.4. Poliklinika za zaštitu djece Grada Zagreba	11
4.2.5. UNICEF za Hrvatsku	11
4.2.6. Nevladin sektor	11
4.3. Zakonski propisi o zaštiti djece	12
4.3.1. Ustav Republike Hrvatske	12
4.3.2. Obiteljski zakon	12
4.3.3. Zakon o socijalnoj skrbi	13
4.3.4. Zakon o djelatnosti socijalnog rada	14
4.3.5. Kazneni zakon	15
4.3.6. Zakon o sudovima za mladež	15
4.3.7. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji	15
4.3.8. Protokol o postupanju u slučaju nasilja	16
4.4. Statistički podaci o sustavu zaštite djece	16
4.4.1. Podaci državnih institucija	16
4.4.2. Znanstveni podaci	18
4.5. Obrazovanje i obuka socijalnih radnika	20
4.5.1. Osnovno obrazovanje	20
4.5.2. Edukacija stručnjaka	22
4.6. Suvremeni problemi u sustavu zaštite djece	22
4.7. Zaključak	23
5. Metode	24
5.1. Uzorak	24
5.2. Metode prikupljanja podataka	24
5.3. Analiza podataka	24



6. Rezultati	25
6.1. Kako ljudi uključeni u zaštitu djece doživljavaju ugled socijalnog rada u Hrvatskoj?	25
6.2. Koje su ključne kompetencije dobivene kroz formalno obrazovanje iz perspektive radnika u zaštiti djece i studenata socijalnog rada?	26
6.3. Kako radnici u zaštiti djece procijenjuju svoje istraživačke kompetencije?	27
6.4. Kako radnici u zaštiti djece razumiju kompetencije u svezi s kreiranjem politika?	28
6.5. Koje su ključne kompetencije za zaštitu djece iz perspektive radnika u zaštiti djece?	29
6.6. Koja su ključna područja obrazovanja koja sudionici trebaju?	30
7. Zaključci	31
7.1. Implikacije studije	31
7.2. Ograničenja studije	31
7.3. Preporuke	32
8. Reference	33



1. POZADINA STUDIJE

Zaštita djece predstavlja u Hrvatskoj jedno od najčešćih tema u radu i profesionalne i znanstvene zajednice koje su posvećene podizanju svijesti o ovoj temi. Epidemiološke studije koje su do sada provedene u Hrvatskoj ukazuju na to da je veliki broj djece još uvijek izložen nasilju unatoč tomu što je nasilje nad djecom zakonom zabranjeno od 1999. godine. Najobuhvatnija studija o epidemiologiji zlostavljanja i zanemarivanja djece bila je Balkanska epidemiološka studija o zlostavljanju i zanemarivanju djece (Balkan Epidemiological study on Child Abuse and Neglect – BECAN) iz 2011. godine. Rezultati studije ukazuju na to da je 82,5% djece starosti 16 godina bilo izloženo psihičkom nasilju, 72,3% tjelesnom kažnjavanju, 40,7% fizičkom zlostavljanju i 34,8% psihičkom zlostavljanju najmanje jednom tijekom svog života (Ajduković, Rimac, Rajter i Sušac, 2013). Podaci o seksualnom zlostavljanju pokazuju da je 16,5% djece najmanje jednom doživjelo neki oblik seksualnog nasilja, a 11,1% njih ga je doživjelo u godini dana prije studije (Ajduković, Sušac i Rajter, 2013). Pored nasilja, djeca i mladi izloženi su i drugim rizicima poput siromaštva, ovisnosti, rizičnih ponašanja, diskriminacije i drugog.

Sustav za zaštitu djece koji se bavi prevencijom i intervencijama u Hrvatskoj raspoređen je na različite sektore i svi stručnjaci imaju zakonsku obvezu prijaviti svaki oblik nasilja nad djecom. Jedan od najvažnijih sektora unutar sustava za zaštitu djece su centri za socijalnu skrb koji predstavljaju državne institucije koje su uključene u svaki slučaj nasilja nad djecom bez obzira na to odakle potječe prijava. Ovaj problem stavlja veliki pritisak na socijalne radnike koji moraju biti obučeni u različitim područjima (npr. zakon, savjetovanje, administracija, itd.), a koji su također stalno izloženi stresu na radnom mjestu. Još jedan

problem koji je prisutan u Hrvatskoj jest geografska rasprostranjenost centara za socijalnu skrb. Većina službi za socijalnu skrb nalazi se u Zagrebu, kao glavnom gradu Hrvatske, ili u drugim većim gradovima, pa postoji manjak službi koje su dostupne socijalnim radnicima koji žive i rade izvan većih gradova. To je posebno važno na udaljenim lokacijama poput otoka. Stalna edukacija svih socijalnih radnika predstavlja važno pitanje, koje je također predviđeno zakonom, no o praktičnim ograničenjima se manje raspravlja i ona remete raspoloživost resursa za socijalne radnike – ponekad čak i za one koji nisu geografski udaljeni od većih gradova. Potreba za stalnom edukacijom još je važnija ako se uzmu u obzir izazovi s kojima se socijalni radnici suočavaju, kao što su novi oblici nasilja (na internetu i slično) i veliki broj izazova koji su posljedica europeizacije zemalja u regiji poput povećane mobilnosti roditelja. U samim centrima na području zaštite djece pored socijalnih radnika djeluju i drugi stručnjaci poput psihologa, pravnika, socijalnih pedagoga i drugih. Ovakva diversifikacija ekspertiza s jedne strane omogućuje obuhvatniji pristup zaštiti djece, no istovremeno predstavlja izazov za kreiranje programa usavršavanja koji će biti dovoljno specifični za područja djelatnosti različitih struka. U ovom radu u fokusu su socijalni radnici koji rade u centrima za socijalnu skrb.

Mali je broj studija o edukacijskim potrebama socijalnih radnika koji rade u području zaštite djece. Svrha ove studije je pružanje okvira za kreiranje edukacijskih programa za socijalne radnike koji se bave zaštitom djece. Studija je podijeljena na dva dijela – na pregled zakonskih propisa i edukacijske prakse i na kvalitativno istraživanje edukacijskih potreba socijalnih radnika.

2. DETALJNIJE O PROBLEMU

Ova studija bavi se pitanjem formalnog i neformalnog obrazovanja, uvjeta za rad i budućih potreba u vezi obuka socijalnih radnika uključenih u zaštitu djece. Glavna svrha studije je mapiranje postojećeg edukacijskog okvira za socijalne radnike i pružanje uvida u njihove edukacijske potrebe.



3. ISTRAŽIVAČKA PITANJA

Studija nastoji pružiti pregled postojećih profesionalnih, paraprofesionalnih i praksi na razini zajednice u vezi zaštite djece u regiji. Konkretnije, nalazi studije nastoje:

- pružiti osnovni pregled konteksta edukacije i obuke u okviru kojeg se prakse zaštite djece provode u Hrvatskoj (tj. uspostavljeni sustavi za pružanje usluga zaštite djece, povezane politike i okviri, edukacija u vezi zaštite djece i upravljanje resursima);
- identificirati potrebe i prilike za daljnji profesionalni razvoj, obuku i/ili stvaranje kapaciteta radi jačanja radne snage u području zaštite djece u regiji.

Iz ovog razloga formulirano je šest osnovnih istraživačkih pitanja:

1. Kako stručnjaci uključeni u zaštitu djece doživljavaju ugled socijalnog rada u Hrvatskoj?
2. Koje su ključne kompetencije dobivene kroz formalno obrazovanje iz perspektive socijalnih radnika u zaštiti djece i studenata socijalnog rada?
3. Kako socijalni radnici u zaštiti djece procjenjuju svoje istraživačke kompetencije?
4. Kako socijalni radnici u zaštiti djece percipiraju svoje kompetencije povezane s kreiranjem politika?
5. Koje su ključne kompetencije za zaštitu djece iz perspektive socijalnih radnika u zaštiti djece?
6. Koja su ključna područja obrazovanja koja sudionici trebaju?

4. PREGLED LITERATURE

4.1. Uvod

4.1.1. Pregled stanja u Hrvatskoj

Hrvatska pokriva teritorij od 56.538 km i ima populaciju od 4,28 milijuna ljudi od čega njih 797.855 (18,6%) ima manje od 18 godina (prema podacima popisa iz 2011.). Geografski položaj zemlje čini je dijelom Jugoslavije, Srednje Europe i dunavskih i mediteranskih zemalja. Na suvremenu povijest Hrvatske utjecalo je nekoliko značajnih događaja, počevši od odvajanja od bivše Jugoslavije 1991., Domovinskog rata u kojem su pretrpljeni ogromni ljudski i materijalni gubici zbog agresije na Hrvatsku, prijelaza na tržišno orijentirano gospodarstvo i demokratski politički sustav do aktualne financijske krize i pridruživanja Hrvatske Europskoj uniji 2013. Sve okolnosti – uz iznimku posljednje – imale su nepoželjne učinke na hrvatsko gospodarstvo i izravno su utjecale na dobrobit i kvalitetu života obitelji u Hrvatskoj.

Ovaj dokument pruža samo osnovne informacije o sustavu zaštite djece u Hrvatskoj. Popis resursa i informacija koji je ovdje predstavljen nije sveobuhvatan, već mu je namjena pružiti dobar pregled zakonodavstva, organizacije, opsega usluga, edukacije i obučavanja stručnjaka te aktualnih pitanja u ovom području. Pored informacija i sudionika spomenutih ovdje, postoje i brojni drugi koji značajno doprinose zaštiti djece i koji stalno rade na unapređivanju njihovih dobrobiti i usluga koje se pružaju djeci i obiteljima.

4.1.2. Općeniti okvir sustava zaštite djece

Ustav Republike Hrvatske nalaže da „je svaka osoba dužna štiti djecu i one koji nisu u stanju pomoći sebi“ (članak 65., stavak 1.). Sukladno ovoj ustavnoj odredbi, djeca u Hrvatskoj uživaju posebnu zaštitu. Ustavne odredbe također nalažu da „se nitko ne smije izlagati bilo kojem obliku zlostavljanja...“ (članak 23.), a ustavno pravo na život bez nasilja razrađeno je posebnim propisima.

Na razvoj zakonskih propisa o zaštiti dobrobiti djece u velikoj mjeri utjecalo je to što je Hrvatska potpisala Konvenciju o pravima djeteta 1991. Od tada Hrvatska je također ratificirala protokole koji reguliraju trgovinu djecom, pitanje djece u oružanim sukobima te procese pojedinačnih žalbi na kršenje Konvencije. Među primjerima zakonodavstva koji su ovdje detalj-

nije obrađeni su Obiteljski zakon (Narodne novine br. 116/03, 17/04, 107/7), Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine br. 116/3, 137/09) i Zakon o socijalnoj skrbi (Narodne novine br. 73/97, 27/01, 59/01, 82/01, 103/03), kao i Zakon o sudovima za mladež (Narodne novine br. 111/98, 27/98, 12/02).

Hrvatska Vlada usvojila je također niz strategija i operativnih dokumenata koje uključuju Nacionalnu strategiju za prava djece za razdoblje od 2014. do 2020. godine, Nacionalnu strategiju zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011. do 2016. godine, zatim Nacionalnu strategiju za Rome, Strategiju borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti od 2014. do 2020. godine i druge dokumente. Te strategije naglašavaju važne protokole kao što su Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece, Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima i Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja.

Republika Hrvatska također je i jedna od zemalja koje su 1999. godine zakonom zabranile tjelesno kažnjavanje djece iz bilo kojeg razloga. Godine 2009. pokrenuta je nacionalna kampanja protiv tjelesnog kažnjavanja djece, a njezin cilj bio je promoviranje odgoja djece bez tjelesnog zlostavljanja i ponižavajućeg odnošenja, kao i ohrabrivanje roditelja na uporabu odgovarajućih edukacijskih i nenasilnih metoda odgoja. Vlada i nevladine organizacije također su implemantirale niz drugih kampanja namijenjenih sprečavanju nasilja među djecom.

Hrvatska Vlada uspostavila je dva odvojena tijela za praćenje provedbe Konvencije o pravima djeteta. Prvo tijelo bilo je Vijeće za djecu, osnovano 1998. godine. Ono prati realiziranje temeljnih nacionalnih strateških dokumenata glede zaštite djece, koordinira vladinim i drugim tijelima pri implementaciji mjera i aktivnosti i kontrolira poštivanje Konvencije o pravima djeteta, kao i drugih nacionalnih i međunarodnih propisa o zaštiti i promicanju interesa djece (Odluka o osnivanju Vijeća za djecu, 2012.). Članove ovog nacionalnog vijeća čine predstavnici sljedećih tijela: Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo kulture, Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava, Ministarstvo

pravosuđa, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, Ured Glavnog državnog odvjetnika, Agencija za odgoj i obrazovanje, Studijski centar socijalnog rada, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Filozofski fakultet Zagreb – Humanističke i društvene znanosti, dva predstavnika iz zdravstvenih institucija za djecu, dva predstavnika iz institucija za socijalnu skrb o djeci, tri predstavnika iz nevladinih organizacija za djecu, jedan predstavnik iz Hrvatskog novinarskog društva koji se bavi zaštitom djece, jedan predstavnik iz Vijeća studenata, jedan predstavnik djece. Drugo tijelo je ured Pravobranitelja za djecu, osnovan 2003. godine. Ono štiti, kontrolira i promovira prava i interese djece sukladno hrvatskom Ustavu kao i međunarodnim sporazumima i zakonima.

Nacionalna strategija za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. godine navodi sljedeća ključna (strateška) pitanja u zaštiti djece i promicanju njihovih prava:

- Ne postoji sustav za praćenje raspodjele financija ili godišnje ocjenjivanje financija potrošenih za ispunjenje potreba i prava djece od strane nadležnog ministarstva;
- „Vertikalno-horizontalna“ koordinacija implementacijom zakonodavstva, protokola i nacionalnih strateških dokumenata za ispunjenje potreba i zaštite djece je neučinkovita;
- Raspoloživost usluga za djecu i obitelji u različitim dijelovima Hrvatske koje garantiraju zakon ili strateški dokumenti je neravnomjerna;
- Postoji nedostatak pouzdanih informacija i operacionaliziranih pokazatelja za dobrobit i kvalitetu života djece;
- Kvaliteta preventivnih programa, zakonom garantiranih programa i strateški predviđenih usluga i programa neravnomjerna je ili nepoznata;
- Pristup kontinuiranom obrazovanju radnika u području zaštite djece je tradicionalan, a evaluacija programa temelji se na sadržaju programa i zadovoljstvu sudionika. Ne postoji sustav ocjenjivanja na temelju kompetencija rezultata, odnosno konkretnim znanjima i vještinama koje će stručnjaci moći primijeniti s djecom i obiteljima u njihovoj neposrednoj okolini;
- Svijest o ulozi djece u društvu i davanje prednosti pravima djece nad pravima odraslih.

4.2. Glavna tijela za zaštitu djece u Hrvatskoj

4.2.1. Ministarstvo socijalne politike i mladih

Ministarstvo socijalne politike i mladih (u daljnjem tekstu MSPM) osnovano je 2003. godine i preuzelo je zaduženja nekadašnjeg Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti. MSPM koordinira i upravlja tijelima koja implementiraju politike i procedure zaštite djece i osigurava financijsku pomoć za projekte namijenjene unapređivanju dobrobiti i kvalitete djece i obitelji.

U okviru MSPM djeluje Ured pravobranitelja za djecu koji promovira upravo prava djece na temelju Konvencije o pravima djeteta. Ured provodi mjere radi ostvarivanja prava djece i članova obitelji, planira, kontrolira i potiče inicijative na lokalnoj i nacionalnoj razini te podupire prevenciju rizika za djecu i obitelji.

Uprava za provedbu socijalne politike, organizaciju i nadzor ustanova zadužena je, između ostalog, za sljedeće:

- organizacijsku i infrastrukturnu podršku za ustanove unutar sustava socijalne skrbi
- kvalitativne standarde za usluge unutar sustava socijalne skrbi
- edukaciju glede ujednačene primjene zakonskih propisa unutar djelovanja MSPM
- upravni i stručni nadzor nad pružateljima socijalnih usluga
- rješavanje pritužbi građana na rad institucija unutar sustava socijalne skrbi.

Uprava za provedbu socijalne politike, organizaciju i nadzor ustanova također obuhvaća Službu za upravljanje kvalitetom i stručno usavršavanje koja je zadužena za provođenje analize edukacijskih potreba stručnjaka te za izradu godišnjeg plana za obrazovanje stručnjaka na temelju informacija koje dobiva od stručnih vijeća unutar centara socijalne skrbi, nacionalnih strategija i izvještaja službi za praćenje i kontroliranje.

Druga dva glavna odjela MSPM su Uprava za socijalnu politiku, strategiju i mlade i Uprava za financije, proračun i ugovaranje s pružateljima usluga.

4.2.2. Ured pravobranitelja za djecu

Ured pravobranitelja za djecu kontrolira provođenje temeljnih dokumenata Republike Hrvatske i njezinih usvojenih međunarodnih ugovora i propisa koji se odnose na prava djece. Ured djeluje samostalno i ima dobru reputaciju u hrvatskom društvu zahvaljujući svom kontinuiranom radu na promicanju dobrobiti djece. Konkretnije, ovaj Ured:

- prati usklađenost zakona i drugih propisa u Republici Hrvatskoj glede prava i interesa djece s odredbama Ustava Republike Hrvatske, Konvencije o pravima djeteta i drugih međunarodnih dokumenata koji se odnose na prava i interese djece. Ured kontrolira izvršavanje obveza Republike Hrvatske koje proizlaze iz Konvencije o pravima djeteta i drugih međunarodnih ugovora te primjenjivanje svih propisa koji se tiču zaštite prava i interesa djece
- prati povrede pojedinačnih prava djece i proučava pojave i vrste kršenja dječjih prava općenito
- olakšava zaštitu i promicanje prava i interesa djece s posebnim potrebama predlaganjem mjera za izgradnju cjelovitog sustava zaštite i promicanja prava djece i sprječavanja štetnih utjecaja koji ugrožavaju njihove interese
- obavještava javnost o stanju prava djece, upoznaje i savjetuje djecu o tome kako postići i zaštititi svoja prava i interese, potiče djecu da kažu svoja mišljenja i poštuju ih, inicira i sudjeluje u javnim aktivnostima usmjerenim na poboljšanje stanja djece te predlaže mjere za povećanje njihovog utjecaja u društvu
- na zahtjev sudjeluje u procesima koji uključuju usvajanje zakona koji se odnose na prava djece ili koji uređuju pitanja koja su od značaja za djecu te ohrabruje uvođenje novih zakona i izmjena i dopuna postojećih zakona i drugih propisa koji se tiču prava i zaštite djece.

4.2.3. Centri za socijalnu skrb

Iz ustava Republike Hrvatske može se iščitati da je socijalna skrb prioritet za Hrvatsku jer pruža i obavlja usluge usmjerene na obitelji i djecu u riziku, što uključuje prevenciju, pomoć i podršku u ostvarivanju njihovih osnovnih životnih potreba i poboljšanja kvalitete njihova života.

Većina aktivnosti usmjerenih na zaštitu djece i obitelji uključuje potporu i suradnju drugih pružatelja socijalne skrbi, a njima se koordinira putem mreže centara za socijalnu skrb. Trenutačno postoji 80 cen-

tara za socijalnu skrb s 38 podružnica koje pružaju obiteljsko-pravnu i kazneno-pravnu zaštitu u skladu sa Zakonom o socijalnoj skrbi, Obiteljskim zakonom, Zakonom o sudovima za mladež te drugim zakonskim i podzakonskim aktima. Centar za socijalnu skrb koji je u županijskom središtu obavlja savjetodavne i preventivne funkcije koje uključuju obiteljsku medijaciju, obrazovne aktivnosti i programe rada u zajednici namijenjene pružanju podrške djeci i obiteljima. Ustrojstvo i rad centara za socijalnu skrb definirani su Zakonom o socijalnoj skrbi o čemu će biti govora u kasnijem dijelu teksta posvećenom ovom zakonu.

Nacionalna strategija za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. godine navodi sljedeće prioritete u ovom području:

1. Promicanje položaja djece u sustavu socijalne skrbi osiguravanjem dosljedne primjene zakonskih propisa, suradnjom između različitih odjela i koordinacijom aktivnostima različitih sustava na lokalnoj i nacionalnoj razini.
2. Zagovaranje i promicanje obiteljskog okruženja kao najboljeg ambijenta za cjelovit i uspješan razvoj djece.
3. Kontinuirano razvijanje sustava socijalnih usluga za djecu i obitelji kroz poboljšanje njihove dostupnosti i pristupačnosti.
4. Razvijanje mehanizama koji jačaju sudjelovanje djece u planiranju intervencija kao i poboljšanje mjerenja za ocjenu glede tih mehanizama.

Strategija operacionalizira ove prioritete kroz pet konkretnih ciljeva:

1. Osiguravanje uvjeta za siguran i blagotvoran rast i razvoj djece u obiteljskom okruženju.
2. Osiguravanje dobro prilagođenih, kvalitetnih i dostupnih usluga za djecu i obitelji koji su korisnici sustava socijalne skrbi.
3. Pružanje inkluzivnih i participatornih uvjeta za djecu putem programa socijalne skrbi koji imaju za cilj razvijanje njihovih potencijala i unaprjeđivanje vrednovanja ishoda intervencija, a koje su prilagođeni individualnim potrebama svakog djeteta.
4. Definiranje uloge i zadaće pojedinačnih sustava socijalne skrbi odgovornih za zaštitu djece i njihovih interesa.
5. Osiguravanje kontinuirane edukacije i stručne podrške svih zaposlenika koji pružaju socijalne usluge djeci i obiteljima unutar sustava socijalne skrbi.

Posljednji je cilj, unutar konteksta ovog dokumenta, najvažniji i obuhvaća dvije konkretne mjere:

1. Izrada plana i programa za obrazovanje stručnjaka na temelju jasno definiranih kompetencija, znanja, vještina i vrijednosti potrebnih za rad s obiteljima s djecom, a koje ocjenjuje službeno vijeće stručnjaka.
2. Osiguravanje stručne podrške za stručnjake koji rade s djecom i obiteljima kroz nadzor.

4.2.4. Poliklinika za zaštitu djece Grada Zagreba

Jednu od najvažnijih usluga za djecu i obitelji pruža Poliklinika za zaštitu djece Grada Zagreba (u daljnjem tekstu „Poliklinika“). Poliklinika je osnovana 2003. godine pod okriljem Ministarstva zdravlja i socijalne skrbi i Grada Zagreba. Njezina glavna svrha je pružanje psihološke, socijalne, psihijatrijske, pedijatrijske i pomoći u vezi sa specijalnim obrazovanjem djece koja su doživjela razne traumatske događaje. Ta usluga pruža se i njihovim roditeljima kako bi im se pomoglo da se učinkovito suoče s posljedicama takvih iskustava.

Ovo prvenstveno uključuje seksualno, fizički i emocionalno zlostavljanje te zanemarenu djecu, ali i djecu rizičnu za traumatizaciju. Pored pružanja dijagnostike i terapije, stručnjaci Poliklinike pružaju podršku individualnog i grupnog savjetovanja djeci i roditeljima. U okviru svojih područja djelovanja, Poliklinika također organizira i provodi edukativne seminare, ali i nadzor i obuku za profesionalce koji rade u ustanovama koje su izravno uključene u pitanja zlostavljanja (www.poliklinika-djeca.hr). Glavna područja dijagnostičkog i terapijskog rada koji obavljaju stručnjaci u Poliklinici su:

- Provođenje opsežne pojedinačne dijagnostike problema djece koja su bila na terapiji. Terapije provodi multidisciplinarni tim psihologa, psihijatar, pedijatar, posebnih odgajatelja i socijalnih radnika za svu djecu koja su možda bila zlostavljana ili zanemarena.
- Planiranje optimalnih terapija za svako dijete i roditelja koje će pomoći djetetu sa svim njegovim problemima; proces u kojem sudjeluju svi članovi multidisciplinarnog tima, kao i djetetov roditelj.
- Suradnja s drugim institucijama za dobrobit djeteta (škola, vrtić, centri za socijalnu skrb, policija, domovi za djecu itd.).
- Pružanje psiholoških, psihijatrijskih i/ili pedagoških individualnih terapija posebno izrađenih prema potrebama djeteta.

- Organizacija i provođenje grupnog rada s djecom i njihovim roditeljima te pružanje partnerske i obiteljske psihoterapije.

Valja napomenuti da je do nedavno Poliklinika za zaštitu djece Grada Zagreba bila jedina ustanova te vrste u Hrvatskoj, čime je posljedično ograničena dostupnost usluga za djecu i obitelji diljem Hrvatske. Trenutačno je u razvoju Poliklinika za zaštitu djece u Osijeku, što će učiniti usluge dostupnijim za djecu i obitelji u Slavoniji. Međutim, još uvijek postoji velika potražnja za takvim ustanovama i službama u drugim dijelovima Hrvatske.

4.2.5 Ured UNICEF-a za Hrvatsku

UNICEF za Hrvatsku jedan je od najvažnijih pružatelja podrške za razvoj usluga za zaštitu djece i pomaže provedbu preventivnih kampanja i istraživačkih projekata. Neki od njegovih najvažnijih projekata uključuju kampanju za prevenciju nasilničkog ponašanja u školama u 2003. godini što je rezultiralo programom „Za sigurno i inspirativno okruženje u školama“. U 2008. godini, UNICEF je ušao u partnerstvo s Hrabrim telefonom radi izrade kampanje „Zaustavi lanac“ s ciljem sprečavanja nasilja i zlostavljanja počinjenih putem elektronskih medija. Stranica www.prekinilanc.org pokrenuta je nakon kampanje i sadrži materijal iz kampanje koji mogu koristiti nastavnici, roditelji i djeca.

Među ostalima, provedene su kampanje koje su se zalagale za najbolje interese djece u smještene u ustanovama i udomljene djece koje uključuju: „Svako dijete treba obitelj“ iz 2005. godine, „Prve tri su najvažnije“ iz 2006. godine i „Prve tri su još važnije“ iz 2009. godine. UNICEF je također proveo nekoliko velikih istraživačkih studija kao npr. „Siromaštvo i materijalna dobrobit djece“ iz 2014. godine. Akcije UNICEF-a izrađene su u suradnji s javnim tijelima kako bi se postigla održivost aktivnosti u tim kampanjama.

4.2.6. Nevladin sektor

Nevladin sektor u Hrvatskoj je vrlo razvijen, a broj lokalnih i nacionalnih organizacija relativno je velik. Organizacije pokrivaju sva područja zaštite djece, uključujući zakonodavstvo (npr. Udruga sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i stručnjaka za djecu), prevenciju (npr. udruga roditelja „Korak po korak“), podršku (npr. Hrabri telefon) i tretman (npr. Udruga za zaštitu obitelji Rijeka). Detaljniji opis ovog sektora bio bi izvan opsega ovog dokumenta. Međutim, Koordina-

cija udruga za djecu treba biti spomenuta kao kolektiv 25 nevladinih organizacija posvećen promicanju prava djece i njihove dobrobiti koji nadzire primjenu i provedbu odluka o planovima za zaštitu djece hrvatske vlade. Ovaj kolektiv za djecu izrađuje alternativno i neovisno izvješće o provedbi Konvencije o pravima djeteta.

Postoje i drugi važni dionici koji značajno utječu na sustav zaštite djece i od kojih on ima koristi, kao što su privatne tvrtke, mediji i obrazovne i zdravstvene službe među mnogim drugima. Njihov doprinos je značajan i ne smije se podcijeniti. Međutim, s obzirom na svrhu ovog dokumenta, što je opisivanje čimbenika koji utječu na rad stručnjaka za zaštitu djece, oni neće biti detaljno opisani.

4.3. Zakonski propisi o zaštiti djece

Uređivanje zaštite djece opisano je nacionalnim zakonima i međunarodnim ugovorima koje je Hrvatska potpisnica.

4.3.1. Ustav Republike Hrvatske

Kao što je već spomenuto, prava djece zaštićena su Ustavom (Narodne novine br. 56/1990; 135/1997; 8/1998; 113/2000; 28/2001; 41/2001; 55/2001; 76/2010; 85/2010; 5/2014). Članak 23. propisuje da nitko ne smije biti izložen bilo kojem obliku zlostavljanja. Nadalje, članak 35. propisuje da je svakom zajamčeno poštovanje i pravna zaštita osobnog života, obiteljskog života i časti. Članak 65. navodi da država štiti ...djecu i mladež te stvara socijalne, kulturne, obrazovne materijalne i druge uvjete koji promiču pravo na dostojan život. Članak 65. također obvezuje svakoga da štiti djecu. Ti članci pružaju potrebni okvir za razvoj sustava zaštite djece. Treba napomenuti da je nakon srpnja 2013. Hrvatska postala dio EU i usvojila sve propise pravne stečevine EU.

4.3.2. Obiteljski zakon

Obiteljski zakon je zakon koji opisuje uloge i dužnosti roditelja i pruža radni okvir za radnike u području zaštite djece. U posljednjih nekoliko godina napravljene su značajne i česte izmjene ovog zakona. Godine 2014. napravljen je novi Obiteljski zakon (Narodne novine br. 75/2014; 85/2014) koji je bio suspendiran u siječnju 2015. od Ustavnog suda i u tom periodu primjenjivao se prijašnji Obiteljski zakon (Narodne novine br. 116/2003; 17/2004; 136/2004; 107/2007; 57/2011; 61/2011). Trenutni Obiteljski zakon na snazi

je od 1. studenog 2015. godine. Ove promjene dovele su do problema u njegovoj primjeni, posebice vezano uz usklađivanje zakona, pravilnika i drugih podzakonskih akata. Neovisno o tome, ovaj zakon intenzivno je usredotočen na zaštitu djece i njihovu dobrobit.

Članci važećeg zakona koje treba spomenuti su sljedeći:

- članak 132. u kojem se navodi da je svatko dužan obavijestiti centar za socijalnu skrb o kršenju prava djeteta, a posebice o svim oblicima tjelesnog i psihološkog nasilja, seksualnog zlostavljanja, zanemarivanja ili nemara, zlostavljanja i/ili izrabljivanja djeteta. Centar za socijalnu skrb dužan je odmah ispitati slučaj i poduzeti mjere za zaštitu djeteta.
- Nadležna tijela mogu nametnuti neku od mjera za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta (članak 134.) koje se kreću od preventivnih mjera do čina izdvajanja djeteta iz obitelji i oduzimanja roditeljskog prava u najekstremnijim slučajevima.
- Provedba preventivnih mjera se povjerava centrima za socijalnu skrb (članak 134.), a po zakonu oni su dužni poduzeti mjere koje su u najboljem interesu djeteta. Naime, te mjere su:
 1. Žurna mjera izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji;
 2. Upozorenje na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu;
 3. Mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu;
 4. Mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu.

Mjere koje su usmjerene na podršku i nadzor osmišljene su kako bi pomogle roditeljima pri odgovaranju na skrb o djeci pružanjem podrške dok dijete ostaje s obitelji (Korać Graovac, 2008.). Centar za socijalnu skrb donosi ove mjere kada prijestupi koje su počinili roditelji nisu osobito teški ili kada se nepoželjno ponašanje roditelja može otkloniti putem: pružanja savjeta, nadzora, izdavanja upozorenja kako bi se izbjeglo ponavljanje pogrešaka, praćenja ponašanja i pomaganja roditeljima pri situacijama na koje ne znaju kako reagirati.

Centar za socijalnu skrb može izdvojiti i smjestiti dijete izvan obitelji ako postoji opasnost za život, zdravlje ili dobrobit djeteta koje se može zaštititi samo izdvajanjem djeteta iz neposrednog okruženja

Ukoliko roditelj zanemari ispravan odgoj djeteta ili predstavlja opasnost za njegov razvoj, sudovi izdvajaju dijete kroz izvanparnični postupak i oduzimaju pravo roditelja da živi s djetetom i nastavi njegovo podizanje. Sudovi povjeravaju brigu o djetetu i njegov odgoj ili drugoj osobi ili ustanovi ili kojoj drugoj pravnoj osobi koja obavlja djelatnost socijalne skrbi (članak 149.).

U neparničnom postupku roditelju se oduzima pravo na roditeljsku skrb u slučajevima kada zlostavlja ili teško povrjeđuje svoje obveze i dužnosti. Kriteriji za zlostavljanje i/ili kršenja roditeljskih odgovornosti, dužnosti i prava obuhvaćaju (članak 171.): (1) napuštanje djeteta, (2) izlaganje djeteta nasilju među odraslim članovima obitelji, (3) nepoštivanje mjera centra za socijalnu skrb vezanih uz zaštitu djeteta, (4) ako na temelju izvješća centra za socijalnu skrb proizlazi da bi povratak djeteta u obitelj nakon provedene mjere zaštite djeteta predstavljao ozbiljnu opasnost za djetetov život, zdravlje i dobrobit, (5) ako je roditelj pravomoćno osuđen za kaznena djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa ili određenih kaznenih djela protiv braka, obitelji i mladeži te kaznenih djela protiv života i tijela, te (6) ako su mentalne sposobnosti roditelja u tolikoj mjeri ograničene da nije trajno u stanju ostvarivati niti jedan sadržaj roditeljske skrbi, pri čemu je ugrožena dobrobit djeteta. Pravo na roditeljsku skrb može se vratiti odlukom suda ukoliko se razlozi zbog kojih su prava bila oduzeta okončaju ili isprave.

4.3.3. Zakon o socijalnoj skrbi

Zakon o socijalnoj skrbi (Narodne novine br. 157/2013; 152/2014) opisuje okvir za pružanje socijalnih usluga i za rad centara za socijalnu skrb. Zakon definira koji ljudi trebaju socijalne usluge i izlaže opise potrebne za provedbu povezanih mjera. Članak 6. definira dijete kao osobu ispod 18 godina starosti. Članak 12. navodi da je osoba potpuno nesposobna za rad... dijete mlađe od 15 godina. Osim toga, članak 17. navodi da u postupku u kojem se odlučuje o djetetovim pravima ili interesima dijete ima pravo na informacije o okolnostima slučaja, dobivanje savjeta, izražavanje svog mišljenja i informiranost o posljedicama mogućih ishoda.

Članak 115. propisuje da se usluge koje se odnose na socijalnu skrb financiraju iz državnog proračuna, proračuna regionalne uprave, proračuna lokalne uprave, dobiti prikupljene pružanjem socijalnih usluga sudi-

onicima (doprinos sudionika), vlastitih prihoda pružatelja socijalnih usluga i donacija, pomoći i ostalih prihoda. Članak 116. navodi da je Republika Hrvatska dužna osigurati financijska sredstva u proračunu za financijske naknade unutar sustava socijalne skrbi, socijalne usluge propisane ovim zakonom, funkcioniranje centara za socijalnu skrb, rad domova socijalne skrbi i infrastrukturne aktivnosti unutar sustava socijalne skrbi.

Relevantne usluge socijalne skrbi pružaju institucije kao što su centri za socijalnu skrb, domovi socijalne skrbi, centri za pomoć u kući, nevladine organizacije, vjerske zajednice, druge pravne osobe, profesionalci i udomiteljske obitelji (članci 123.-124.). Struktura i uvjeti za ove institucije su vrlo regulirani, posebno za udomitelje i druge pružatelje privremenog ili trajnog zbrinjavanja djece.

Članci 126.-144. opisuju ustroj i djelovanje centara za socijalnu skrb. Najviši organ unutar centra je upravno vijeće. Članove tog vijeća čine tri predstavnika osnivača (imenuje ih ministar za socijalnu skrb), jedan predstavnik iz lokalne uprave (imenuje ga ministar za socijalnu skrb) i jedan predstavnik radnika zaposlenih u centru (imenuje ga vijeće radnika). Upravno vijeće je odgovorno za, između ostalog, Statut centra koji detaljno definira unutarnju strukturu centra, metode odlučivanja i druga pitanja koja su važna za funkcioniranje centra. Svaki centar ima stručno vijeće. Članovi tog vijeća su svi stručni radnici unutar centra. Vijeće je, među ostalim obvezama, odgovorno za davanje prijedloga i mišljenja ravnatelju o potrebama glede obrazovanja i unutarnje sistematizacije rada.

Članak 208. navodi da stručni rad u centru vrše socijalni radnici, pravnici, psiholozi, socijalni pedagozi i obrazovni rehabilitatori. Svi stručni radnici moraju položiti državni ispit. Iznimno, ovisno o djelokrugu rada centra za socijalnu skrb, stručni rad mogu obavljati drugi stručnjaci s odgovarajućim obrazovanjem i akademskim zvanjima. Treba napomenuti da su zahtjevi i obveze socijalnih radnika opisani u Zakonu o djelatnosti socijalnog rada koji će biti predstavljen u sljedećem poglavlju.

Zakon također opisuje ulogu i obveze institucija uključenih u socijalnu skrb i definira kriterije za radnike unutar sustava socijalne skrbi. Članci 215.-217. definiraju proces osposobljavanja stručnjaka za samostalan rad. Nakon sveučilišnog obrazovanja (vidi članak

208.), stručnjak mora proći kroz pripravnički staž koji traje 12 mjeseci. Nakon tog razdoblja mora položiti državni stručni ispit. Ministar za socijalnu skrb odgovoran je za pravila i sadržaj državnih stručnih ispita. Pravilnik o pripravničkom stažu i polaganju stručnog ispita u djelatnosti socijalne skrbi (Narodne novine br. 66/2015) opisuje posebne obveze unutar pripravničkog staža i sadržaj državnih stručnih ispita. Za socijalne radnike, plan pripravničkog staža uključuje pet dana osnovnog administrativnog rada i pet dana za upoznavanje s ustrojem centra za socijalni rad, odgovornostima i zakonskim propisima. Socijalni radnici poslije toga obavljaju posao u svakom odjelu centra, sudjeluju u individualnom radu s klijentima i bave se profesionalnom administracijom unutar ograničenog djelokruga. Nakon pripravničkog staža, socijalni radnici polažu državni stručni ispit. Ovaj ispit ima dva dijela – opći dio o ustroju upravnog postupka i zakonskim propisima koji se odnose na rad, a drugi dio čine ispiti na pet tematskih područja:

- Upravni postupak, upravni spor i uredsko poslovanje;
- Socijalna skrb i sustav socijalne politike;
- Obiteljsko-pravna zaštita;
- Zaštita djece s problemima u ponašanju;
- Zaštita djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom

Članak 218. Zakona o socijalnoj skrbi navodi da stručni radnici u djelatnosti socijalne skrbi imaju pravo i dužnost trajno se stručno usavršavati u područjima prava, socijalne pedagogije, psihologije, logopedije, edukacijske rehabilitacije, radne terapije, odgoja, savjetodavnog rada, upravljanja, socijalne politike i drugim područjima važnim za učinkovito obavljanje poslova u socijalnoj skrbi.

Članak 219. propisuje da stručni radnici u djelatnosti socijalne skrbi imaju pravo na potpunu superviziju u cilju poboljšanja kvalitete rada s korisnicima. Članci 220.-247. uređuju nadzor nad pružateljima socijalnih usluga. Nadzor obuhvaća unutarnji, inspekcijski i upravni nadzor. Unutarnji nadzor provodi se unutar ustanove koja pruža socijalne usluge na temelju općeg akta ustanove. Obuhvaća nadzor nad zakonitošću rada, stručnim radom i kvalitetom pružanja socijalnih usluga. Inspekcije uključuju kontrolu primjene zakona, drugih akata i stručnog rada. Inspekcije provode inspektori ili stručne udruge poput Hrvatske komore socijalnih radnika. Metodologiju inspekcije i njezin sadržaj propisuje ministar nadležan za socijalnu skrb.

Upravni nadzor obuhvaća nadzor pravnih postupaka; djelotvornost, ekonomičnost i svrhovitost rada u ustanovi za socijalne usluge; svrhovitost unutarnjeg ustrojstva i osposobljenost zaposlenika; profesionalizam odnosa s korisnicima. Upravni nadzor obavljaju državni službenici koristeći metodologiju koju propisuje ministar nadležan za socijalnu skrb.

Ostala važna pitanja obuhvaćena Zakonom uređuju mjere vezane za pomoć koja se pruža pojedincima i obiteljima koje imaju financijske poteškoće ili koje su na neki drugi način u potrebi, što izravno utječe na kvalitetu života djece.

4.3.4. Zakon o djelatnosti socijalnog rada

Zakon o djelatnosti socijalnog rada (Narodne novine br. 124/2011; 120/2012) definira uloge i obveze radnika koji sudjeluju u aktivnostima socijalne skrbi. On propisuje potrebnu edukaciju za socijalne radnike, definira ulogu Hrvatske komore socijalnih radnika te uvjete za dobivanje i oduzimanje dozvole za obavljanje djelatnosti u socijalnoj skrbi. Članak 3. Zakona navodi da je opći cilj socijalnog rada pomoć i podrška pojedincima, grupama i zajednici aktiviranjem njihovih snaga i mogućnosti i osiguravanjem zaštite i skrbi u svrhu podizanja kvalitete života.

Članak 4. navodi da pravo na obavljanje djelatnosti socijalnog rada imaju magistar socijalnog rada, magistar socijalne politike i sveučilišni prvostupnik socijalnog rada. Oni također moraju položiti državni stručni ispit, imati državljanstvo Republike Hrvatske, znanje hrvatskog jezika u govoru i pismu, upis u Imenik Hrvatske komore socijalnih radnika i odobrenje za samostalan rad koje daje Hrvatska komora socijalnih radnika.

Članak 8. navodi da socijalni radnici imaju pravo i obvezu stručnog usavršavanja stalnim obnavljanjem stečenih znanja i usvajanjem novih znanja i vještina.

Socijalni radnici obnavljaju svoju licenciju svakih šest godina po stjecanju 120 bodova koje propisuje Hrvatska komora socijalnih radnika. Bodovi se stječu sudjelovanjem u specijaliziranim edukacijama, edukacijama u području psihoterapije ili psihosocijalnih tretmana, mentorstva i nadzora, člancima u stručnim i znanstvenim časopisima ili knjigama, studijskim posjetima, sudjelovanjem na kongresima i radionicama, napredovanju glede znanstvenog stupnja i elektoničkog učenja (primjerice, članak s najviše tri autora

vrijedi 20 bodova, a sudjelovanje na međunarodnom kongresu na jedan dan u ulozi pasivnog sudionika vrijedi 12 bodova). Komora ima pravo oduzeti licenciju za obavljanje djelatnosti socijalne skrbi u slučajevima kada osoba izgubi hrvatsko državljanstvo, profesionalnu sposobnost, kada postaje trajno nesposobna za obavljanje djelatnosti socijalne skrbi zbog zdravstvenih razloga, kada joj se izrekne sigurnosna mjera zabrane obavljanja djelatnosti socijalnog rada ili kada izgubi pravo na obavljanje djelatnosti socijalnog rada disciplinskom mjerom Komore.

4.3.5. Kazneni zakon

Kazneni zakon (Narodne novine br. 125/2011; 144/2012) osigurava posebnu zaštitu za djecu te uređuje sve teške prijestupe protiv prava djece, kao što su ropstvo (članak 105.), trgovanje ljudima (članak 106), sakaćenje spolnih organa (članak 116), kaznena djela protiv spolne slobode (članci 152., 154., 158., 159., 160., 161., 162., 163., 164., 165., 166.) i omogućavanje izvanbračnog života s djetetom (članak 170.).

Glava XVIII Kaznenog zakona posvećena je zaštiti djece i obitelji. Članak 117. Zakona naročito opisuje prijestupe protiv prava djece koji uključuju kršenja dužnosti odgoja djece, prisilni rad, prosjačenje, korupciju i nekoliko drugih prijestupa; što sve može rezultirati kaznom zatvora do pet godina.

Kazneni zakon također navodi da je i neprijavljivanje zločina nad djetetom kazneno djelo, bez obzira je li pokušano (članak 301.) ili počinjeno (članak 302.).

4.3.6. Zakon o sudovima za mladež

Zakon o sudovima za mladež (Narodne novine br. 84/2011, 143/2012, 148/2013) uređuje materijalno kazneno pravo, kazneni postupak, sankcije kada su počinitelji maloljetnici i mladi i slučajeve zaštite djece i maloljetnika u provedbi kaznenog prava. Naime, članak 113. uređuje nadležnost sudova za mladež vezano s prijestupima protiv djece navedenim u Kaznenom zakonu. Te povrede obuhvaćaju kaznena djela protiv spolne slobode i morala, čineve protiv braka, obitelji i mladeži, ubojstvo, čedomorstvo, sudjelovanje u samoubojstvu, otmicu, zlostavljanje počinjeno za vrijeme obavljanja službene dužnosti, trgovanje ljudima i ropstvo, međunarodnu prostituciju, prenošenje spolnih bolesti i nasilno ponašanje. U istom se članku također navodi da kada je počinjeno više kaznenih djela, uključujući spomenute, pored drugih ka-

znenih djela, sudovi za mladež imaju nadležnost nad postupkom.

Članak 38. Zakona navodi da suci okružnih i županijskih sudova, kao i državni odvjetnici koji djeluju u ime maloljetnika, moraju imati izraženu sklonost za odgoj, potrebe i probitke mladih, ali i imati osnovno znanje iz kriminologije, socijalne pedagogije, psihologije mladih i socijalne skrbi za mlade.

Zakon o sudovima za mladež također navodi da samo policajci i istražitelji specijalizirani za mladež mogu sudjelovati u postupku za djela počinjena protiv prava djece. Iznimka za obične službenike pravi se samo kad takvi specijalizirani službenici nisu na raspolaganju.

Članak 115. opisuje metode za ispitivanje djece mlade od 16 godina kao svjedoka. Takva ispitivanja uvijek se moraju provoditi sukladno Zakonu o kaznenom postupku. Članak 292. navodi da se ta ispitivanja moraju provoditi bez suca i uključenih strana, u posebnoj prostoriji uz pomoć psihologa, pedagoga ili druge stručne osobe. Ponovljena ispitivanja moraju biti provedena na isti način.

4.3.7. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine br. 137/2009; 14/2010; 60/2010) dio je prekršajnog zakonodavstva i regulira pitanja nasilja u obitelji. Osim toga, navodi različite vrste i namjene kaznenih sankcija koje se kreću od zaštitnih mjera i zatvorskih kazni do novčanih kazni, između ostalog.

Članak 4. definira nasilje u obitelji kao svaki oblik tjelesnog, psihološkog, seksualnog ili ekonomskog nasilja. Od posebne važnosti u ovom članku je zabrana upotrebe tjelesnog kažnjavanja i drugih ponižavajućih radnji u svrhu odgoja i obrazovanja. Svrha Zakona je sprečavanje, suzbijanje i sankcioniranje svih oblika nasilja u obitelji primjenom mjera protiv počinitelja te kroz ublažavanje posljedica već počinjenog nasilja pružanjem zaštite i pomoći žrtvama. Propisivanje, nametanje i primjena kaznenih sankcija imaju za cilj zaštititi članove obitelji koji su ugroženi i izložene nasilju, u skladu s pravilima pravnog sustava, kao i spriječiti daljnje nasilje unutar obitelji.

Osim sankcija, Zakon pruža niz zaštitnih mjera kako bi se spriječilo nasilje u obitelji i pružila potrebna zaštita osobama izloženim nasilju. Zaštitne mjere primjenju-

ju se u cilju otklanjanja prijetnji i odbrane pojedinaca od daljnjeg zlostavljanja.

U odnosu na obvezu prijavljivanja počinjenih djela, na temelju članka 8, Zakon navodi da su svi zdravstveni radnici, stručnjaci u socijalnoj skrbi, stručnjaci zaposleni u vjerskim ustanovama, humanitarnim organizacijama i organizacijama civilnog društva koje se bave djecom i obitelji, dužni prijaviti počinjeno nasilje u obitelji za koje doznaju tijekom obavljanja svojih dužnosti policiji ili državnom odvjetništvu.

4.3.8. Protokol o postupanju u slučaju nasilja

Između ostalog, Vlada Republike Hrvatske je usvojila nekoliko protokola koji nabrajaju obveze i smjernice za sve službe uključene u zaštitu djece kao što su obrazovne ustanove, zdravstvene ustanove, policija, pravosudne institucije i centri za socijalnu skrb. Konkretno, tri protokola se najčešće koriste i navode od strane stručnjaka: Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece (ranije Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji), Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima i Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja. Ti protokoli imaju jasne propise o obvezama institucija i stručnjaka u slučajevima nasilja. Središnje mjesto za pružanje podrške i zaštitu djece su centri za socijalnu skrb. Od posebne je važnosti da su sve uključene ustanove dužne pravovremeno rješavati slučajeve i surađivati i pružati povratne informacije u svezi s postupkom slučaja. Ajduković (2010) navodi da je svrha Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji pružiti potrebne uvjete za učinkovito, integrativno i usklađeno djelovanje nadležnih tijela u cilju poboljšanja zaštite i pomoći koje su na raspolaganju žrtvama nasilja u obitelji. Nadalje, cilj je pomoći prijestupnicima da prekinu nasilno ponašanje promjenom sustava vrijednosti kako bi se osnažilo nenasilno rješavanje sukoba, razvilo poštovanje za ravnopravnost spolova te povećala sigurnost članova obitelji. Dakle, Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji naglašava značaj uspostavljanja suradnje između nadležnih vlasti. To se postiže kroz nadzor i izvještavanje o spomenutim protokolima, razmjenu informacija među lokalnim jedinicama samouprave i suradnju s drugim tijelima i institucijama koje se bave problematikom nasilja u obitelji. Ove opće smjernice primjenjuju se na sve protokole.

4.4. Statistički podaci o sustavu zaštite djece

Statistički podaci o sustavu zaštite djece prikupljaju državne institucije kao što su ministarstva, Državni zavod za statistiku, znanstvena zajednica i sve veći broj nevladinih organizacija. U nastavku su analizirani i prikazani samo najdeskriptivniji izvori.

4.4.1. Podaci državnih institucija

Ministarstvo socijalne politike i mladih

Ministarstvo osigurava podatke na godišnjoj razini s godišnjim izvješćima. Trenutno dostupna izvješća pokazuju podatke za 2013. godinu.

Tablica 1. prikazuje podatke o broju zaposlenih u centrima za socijalnu skrb prema godišnjem izvješću o zaposlenicima u centrima socijalne skrbi i drugim ustanovama za 2013. godinu¹.

Tablica 1. Broj zaposlenika u centrima socijalne skrbi

STRUČNO OSOBLJE	Ukupno	Žene	% žena
Socijalni radnik (magistar)	807,5 ²	742,5	92%
Socijalni radnik (sveučilišni prvostupnik)	217	192	88%
Pravnik	261	211	81%
Upravni pravnik	32	27	84%
Psiholog	163	141	87%
Defektolog	26	22	85%
Socijalni pedagog	45,5	39,5	87%
Sociolog	4	4	100%
Ostali	10	7	70%
Ukupno stručnog osoblja	1566	1386	89%
Ravnatelji	114,5	97,5	85%
OSTALO OSOBLJE			
Administrativno osoblje	206	185,5	90%
Financijsko/računovodstveno osoblje	223	201,5	90%
Tehničko osoblje	108	73,5	68%
Ukupno ostalog osoblja	537	460,5	86%
UKUPNO	2217,5	1944	88%

1 <http://www.mspm.hr/content/download/11454/90089/file/Godi%C5%A1nje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20zaposlenicima%20u%20centrima%20i%20ustanovama%20soc.%20skrbi%20u%202013.xls>

2 Zaposlenici s ugovorima na nepuno radno vrijeme računaju se na temelju postotka radnog vremena

Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi¹ za 2013. navodi da je ukupan broj djece smještene u dječjim domovima (državnim i ne-državnim) 8328, što uključuje i djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi (1096), djecu i mladež s poremećajima u ponašanju (1030) i djecu s teškoćama u razvoju i invaliditetom (6202).

Zbirni podaci prema Godišnjem izvješću o važećim pravima u socijalnoj skrbi za 2013² prikazani su u tablici 2. Tablica prikazuje podatke za odabrane kategorije.

Tablica 2. Službena statistika Ministarstva socijalne politike i mladih o važećim pravima u socijalnoj skrbi (odabrani podaci)

Broj maloljetnih majki	220
Odluke centra o stavljanju djeteta kod druge osobe bez roditeljskog odobrenja	182
Odluke centra o sklanjanju djeteta	60
Broj izvješća o prijestupima protiv dječjih prava	4330
Broj izrečenih upozorenja roditeljima o propustima i pogreškama u skrbi o djeci	5965
Broj nadzora nad roditeljima provedenih od strane centra za socijalnu skrb tijekom 2013. godine	4112
Broj odluka o izricanju nadzora nad roditeljima tijekom 2013. godine	2384
Broj nadzornika roditeljske skrbi	2402
Broj prijavljenih slučajeva teškog zanemarivanja roditeljskih dužnosti i prava	3107
Broj prijavljenih slučajeva zlouporabe roditeljskih dužnosti i prava	2097
Broj prijavljenih slučajeva zlostavljanja djeteta	3499
Broj djece uključene u prosjačenje	57
Broj zabilježenih slučajeva nasilja u obitelji	11836
Broj djece smještene u dječjim domovima	1323
Broj djece smještene u dječjim domovima tijekom 2013.	593
Broj djece čije je smještanje u dječjim domovima prekinuto tijekom 2013.	365
Broj djece smještene u udomiteljskim obiteljima	2146

Broj djece smještene u udomiteljskim obiteljima tijekom 2013.	876
Broj djece čije je smještanje u udomiteljskim obiteljima prekinuto tijekom 2013.	298
Broj djece s preduvjetima za posvajanje	289
Broj posvojene djece tijekom 2013. godine	107
Broj intervencija centara za socijalnu skrb putem posjeta roditeljima djece s kojima ne žive i u slučajevima drugih manipulativnih ponašanja jednog ili oba roditelja	3957
Broj upozorenja izrečenim roditeljima zbog nepoštovanja prava djeteta da vidi roditelja s kojim ne živi uključujući manipulativno ponašanje koje rezultira isključenjem drugog roditelja i smanjivanjem uloge drugog roditelja u životu djeteta	1693
Broj odluka o izricanju nadzora nad izvršenjem roditeljske skrbi roditeljima radi zaštite djetetovog prava da kontinuirano razvija odnos s oba roditelja i zaštite od manipulativnih ponašanja oba roditelja	711
Broj slučajeva prijavljenih nadležnim sudovima u slučajevima manipulacije pravima djeteta	147
Broj obitelji koje su dobile stručnu pomoć u svezi s brakom, obitelji i zaštitom prava djece	17467

Isti izvor podataka pruža zanimljive informacije o prijavama centrima za socijalnu skrb o prijestupima protiv prava djece.

Tablica 3. Broj prijavljenih slučajeva teškog zanemarivanja roditeljskih dužnosti i prava tijekom 2013. prema izvoru izvješća

Vrtić	79
Škola	494
Zdravstvena ustanova	197
Policija	1093
Građani	504
Ostali subjekti	273
Centri za socijalnu skrb tijekom intervencija u vezi sa socijalnom skrbi ili zaštitom obitelji	467
Ukupno	3107

Ovi podaci pokazuju da najveći broj prijava dolazi iz policije, a najmanji broj prijava dolazi iz zdravstvenih ustanova. Rezultati su u skladu s prethodnim studijama koje pokazuju potrebu za intervencijama koje bi povećale svijest o zdravstvenim djelatnicima i njihovim ulogama i obvezama za zaštitu dječjih prava.

1 <http://www.mspm.hr/content/download/11452/90083/file/Godi%C5%A1nje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20domovima%20i%20korisnicima%20socijalne%20skrbi%20u%202013.xls>

2 <http://www.mspm.hr/content/download/11824/91841/file/Godi%C5%A1nje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20primjenjivim%20pravima%20socijalne%20skrbi%20u%202013%20godini.xlsx>

Ministarstvo unutarnjih poslova

Ministarstvo osigurava podatke godišnje i tromjesečno. Ovdje će biti prikazani najnoviji dostupni podaci za 2014¹. i izabrani dijelovi.

Tablica 4. Broj prijavljenih kaznenih djela na štetu djece u 2014. godini prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova

Ubojstvo bez predumišljaja	2
Tjelesna ozljeda	716
Teška tjelesna ozljeda	122
Prijetnja	993
Intruzivno ponašanje	105
Ilegalno korištenje privatnih podataka	2
Spolni odnos bez pristanka	33
Silovanje	27
Neprimjereno ponašanje pred djecom mlađom od 15 godina	24
Seksualno uznemiravanje	5
Seksualno zlostavljanje djeteta mlađeg od 15 godina	258
Neprimjereno ponašanje pred djecom mlađom od 15 godina	83
Navođenje djece na neprimjereno ponašanje	11
Iskorištavanje djece za prostituciju	7
Iskorištavanje djece za pornografiju	141
Izlaganje djece pornografiji	19
Omogućavanje izvanbračnog života s djecom	35
Prijestupi glede dužnosti uzdržavanja	948
Odbijanje provedbe odluke za zaštitu dobrobiti djece	43
Prijestupi protiv prava djeteta	939
Prijestupi protiv privatnosti djeteta	35

Najveći broj kaznenih djela je u općoj kategoriji prijestupa protiv prava djeteta, tjelesnih ozljeda i prekršaja dužnosti uzdržavanja djece. Međutim, broj slučajeva seksualnog zlostavljanja djece mlađe od 15 godina je velik, pogotovo u kontekstu svih seksualnih zločina nad djecom.

Podaci o kaznenim djelima djece u 2014. godini prikazani su u tablici 4.

Tablica 5. Kaznena djela djece u 2014. godini prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova

	Dob djeteta	
	manje od 14 godina	14-18
Kaznena djela protiv čovječnosti i ljudskog dostojanstva	0	2
Kaznena djela protiv života i tijela	79	193
Kaznena djela protiv osobne slobode	7	95
Kaznena djela protiv privatnosti	0	31
Kaznena djela protiv spolne slobode	2	11
Kaznena djela seksualne eksploatacije	15	112
Kaznena djela protiv braka, obitelji i djece	2	20
Kaznena djela protiv zdravlja ljudi	5	260
Kaznena djela protiv okoliša	2	6
Kaznena djela protiv opće sigurnosti	3	9
Kaznena djela protiv sigurnosti u prometu	0	13
Kaznena djela protiv imovine	165	1591
Kaznena djela protiv gospodarstva	1	6
Kaznena djela protiv računalnih sustava	0	160
Kaznena djela krivotvorenja	1	20
Kaznena djela protiv pravosuđa	0	13
Kaznena djela protiv javnog reda	8	50
Ostalo	0	2
Ukupno	290	2599

Najveći broj kaznenih djela u ovoj kategoriji su zločini protiv imovine što se uglavnom odnosi na krađu i oštećenje imovine.

4.4.2. Rezultati dosadašnjih istraživanja

Tijekom posljednjih nekoliko godina postoji sve veći broj znanstvenih studija koje se bave zaštitom djece. Ove studije su provele i znanstvena zajednica i nevladine organizacije. Posebno je važan sve veći broj doktoranada sa specijalizacijom u području zaštite djece.

Podaci prikazani ovdje preuzeti su iz nekoliko nedavnih većih studija koje se odnose na zaštitu djece od nasilja.

¹ http://www.mup.hr/UserDocsImages/statistika/2015/Statisticki_pregled_2014.pdf

Balkanska epidemiološka studija o zlostavljanju i zanemarivanju djece (Balkan Epidemiological study on Child Abuse and Neglect – BECAN)

Projekt BECAN je međunarodni FP7 istraživački projekt 8 zemalja iz jugoistočne Europe dizajniran za mapiranje zlostavljanja i zanemarivanja djece (CAN) u općoj populaciji od 11 do 16 godine starosti djece koja pohađaju školu, no i one koja su napustila školu, kako bi se utvrdio broj prijavljenih/otkrivenih CAN slučajeva koje bilježe službene institucije (www.becan.eu). Hrvatski dio ovog projekta je proveden na Studijskom centru socijalnog rada od 2010. do 2013. godine. Projekt je proizveo niz publikacija u svezi s epidemiologijom zlostavljanja i zanemarivanja djece te sustava zaštite djece. Najvažnije od njih su „Izvešće o zlostavljanju u obitelji i zanemarivanju djece – pregled stanja u Hrvatskoj“ (Ajduković, Rajter, Ogresta i Sušac, 2010), „Što možemo naučiti iz analize radova i istraživanja o nasilju nad djecom u obitelji objavljenih u Hrvatskoj između 1985. i 2009. godine“ (Ajduković i Ogresta, 2010), „Analiza svojstava slučajeva zlostavljanja djece registriranih u centrima za socijalnu skrb“ (Ogresta, Rimac, Ajduković i Skokandić, 2012), „Epidemiološko istraživanje učestalosti i slučajeva obiteljskog nasilja nad djecom u Hrvatskoj“ (Ajduković, Rimac, Rajter i Sušac, 2012), „Spolne i dobne razlike u učestalosti i slučajevima seksualnog zlostavljanja djece u Hrvatskoj“ (Ajduković, Rajter i Sušac, 2013), „Obiteljski stresori i obiteljski čimbenici kao prediktori roditeljskog nasilja nad djecom“ (Rajter, 2013).

Analiza epidemioloških podataka pokazuje da je 59-82,5% djece bilo izloženo psihološkoj agresiji; 56,2-72,3% tjelesnom kažnjavanju; 26,2-40,7% tjelesnom zlostavljanju, između 22,8-34,8% psihičkom zlostavljanju; te između 4,8-16,5% seksualnom zlostavljanju.

Studije Poliklinike za zaštitu djece Grada Zagreba

Poliklinika za zaštitu djece Grada Zagreba obavlja terapijski i dijagnostički rad te kontinuirano objavljuje studije o raznim temama u svezi sa zaštitom djeteta. Jedna od najnovijih studija Poliklinike za zaštitu djece Grada Zagreba i Hrabrog telefona uključuje navike i izloženost nasilju djece na internetu. Rezultati pokazuju da je 68% djece imalo Facebook profil otvoren prije 13. godine, od kojih je 50% prihvatilo zahtjeve za prijateljstvo od nepoznatih osoba, a 12,1% iskusilo je nasilje na Facebooku (Buljan Flander, 2013; Buljan Flander, Štimac, Selak Bagarić i Vinšćak, 2014). Neke

od drugih važnih studija iz Poliklinike su: „Studija o stavovima i znanju liječnika u Hrvatskoj o zlostavljanju i zanemarivanju djece“ (Buljan Flander, Ćorić i Štimac, 2008), „Izloženost djece nasilničkom ponašanju“ (Bilić, Buljan Flander i Rafajec, 2014) i „Učestalost zlostavljanja i zanemarivanja djece u Hrvatskoj“ (Bilić, Buljan Flander i Hrpka, 2012).

Projekt „Osnažimo pravo djece da budu sigurna“

Projekt „Osnažimo pravo djece da budu sigurna“ od 2003. do 2015. godine provela je udruga Korak po korak u partnerstvu s udrugom FENIKS, udrugom Alfa Abona, udrugom Portal Alfa i udrugom U.Z.O.R. Projekt je imao za cilj rješavanje nekoliko problema u vezi sustava zaštite djece, uključujući:

- nedostatak kapaciteta nevladinih organizacija za praćenje političkih odluka i zagovaranje u području promicanja i zaštite prava djece;
- prikupljanje podataka koji nedostaju o provedbi mjera predviđenih u Nacionalnom planu na lokalnoj i regionalnoj razini;
- nedostatak koordinacije i provedbe mjera u tim jedinicama;
- spore i neujednačene intervencije u slučajevima nasilja, kao i neučinkovitu suradnju institucija u zaštiti djece (policija, sudovi, škole, socijalna skrb);
- nedostatak dugoročnih strategija, planova i akcijskih programa na regionalnoj razini i nedostatak nacionalnih strategija za promicanje i zaštitu djece od svih oblika nasilja na razini države.

Kvantitativni dio studije proveden je na 2239 srednjoškolaca i 2215 roditelja djece predškolske i osnovnoškolske dobi. Glavni zaključci studije bili su (Trbus, Rajčić i Rajter, 2015):

- Mladi ljudi i roditelji osjećaju nedostatak podrške sustava glede prevencije, rane intervencije i tretmana za nasilje nad djecom ili među njima;
- Nasilje nad djecom i među njima široko je rasprostranjeno; 34% učenika vjeruje da sve ili gotovo sve djevojčice dožive neki oblik tjelesnog nasilja u obitelji, a 42% učenika vjeruje da se isto događa djeca;
- Iako postoje zakonski propisi, tjelesno kažnjavanje još je uvijek prihvaćeno kao obrazovna metoda odgoja, a posebno zabrinjava što 17% učenika navodi da će koristiti tjelesno kažnjavanje kada budu roditelji;

- Samo 55% sudionika u istraživanju svjesno je zakonske obveze da prijavi svaki oblik prijestupa protiv dječjih prava;
- 62% roditelja i 44% učenika nikada nije prošlo bilo kakav oblik edukacije na temu nasilja.

4.5. Obrazovanje i obuka socijalnih radnika

4.5.1. Formalno obrazovanje

Formalno obrazovanje socijalnih radnika trenutno se obavlja samo na Studijskom centru socijalnog rada, Pravnom fakultetu i Sveučilištu u Zagrebu. Obrazovanje socijalnih radnika u Hrvatskoj seže do 1952. kao dvogodišnji program, a od 1985. godine program je isključivo četverogodišnji sveučilišni studijski program. Nakon uvođenja tzv. „bolonjskog“ sustava u 2005. godini, novi studijski program sastoji se od 4

godine preddiplomskog studija i jedne godine diplomskog programa. Studijske mogućnosti također uključuju specijalističke poslijediplomske studije i doktorske studije. Kvota za upis preddiplomskih studenata za akademsku godinu 2014./2015. bila je 161 student (UNIZG, 2014).

Studijski centar socijalnog rada obuhvaća dva poslijediplomska studija: za socijalni rad i za socijalnu politiku. Katedre Studijskog centra su: Teorije i metode socijalnog rada; Područja socijalnog rada; Socijalna gerontologija; Socijalna politika; Metodologija istraživanja u socijalnom radu i socijalnoj politici; i Psihologija.

Pregled studijskog programa Studijskog centra socijalnog rada prikazan je u tablici 6.



Tablica 6. Pregled studijskih programa Studijskog centra socijalnog rada na Sveučilištu u Zagrebu.

Razine studija	Kratak opis studijskog programa		Stupanj
Preddiplomski sveučilišni studij socijalnog rada Četiri godine preddip- lomskog sveučilišnog studija socijalnog rada (240 ECTS)	– 32 obvezna jednosemestralna predmeta – 32 ponuđena izborna predmeta – Engleski i njemački za socijalne radnike – Seminari za većinu obveznih predmeta – Vježbe u malim grupama – Terenska praksa – Preddiplomski studij završava izradom završnog rada, za koji se studenti pripremaju kroz mentorski rad u 8. semestru		Prvostupnik socijalnog rada
Diplomski studij socijalnog rada/ socijalne politike Jedna godina diplomskog studija socijalnog rada/ socijalne politike (60 ECTS)	Socijalni rad – 5 obveznih predmeta – 8 izbornih predmeta – vježbe u malim grupama – 1 seminar – terenska praksa	Socijalna politika – 4 obvezna predmeta – 5 izbornih predmeta – vježbe u malim grupama – 1 seminar	Magistar socijalnog rada/ socijalne politike
	– Studenti biraju dva izborna predmeta u 1. semestru diplomskog studija iz socijalnog rada i socijalne politike – Diplomski studij završava izradom diplomskog rada, za koji se studenti pripremaju kroz mentorski rad u 2. semestru		
Specijalistički poslijedip- lomski studij iz socijalnog rada/socijalne politike Dvije godine specijalističkog poslije- diplomskog studija iz socijalnog rada/socijalne politike (120 ECTS)	5 različitih specijalizacija prilagođenih potrebama studenata i praksi: – Psihosocijalni pristup u socijalnom radu – Socijalna politika – Supervizija u psihosocijalnom radu – Obiteljska medijacija – Socijalni rad i razvoj zajednice		Sveučilišni specijalist
	– izrada specijalističkog završnog rada		
Doktorski studij socijalnog rada/ socijalne politike Tri godine doktorskog studija socijalnog rada/socijalne politike (180 ECTS)	– doktorska diploma iz socijalnog rada i socijalne politike		Doktor znanosti

U okviru preddiplomskog i diplomskog studija, studenti stječu znanja i specifične vještine u sljedećim područjima:

- teorija i metodologija socijalnog rada (ekološki model, kritička teorija, nedirektivni pristup, rodni pristup, psihodinamski model, itd.)
- rad s pojedincima, obiteljima, grupama i zajednicama u stanju socijalne potrebe (npr. djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi, mladi u sukobu sa zakonom, starije osobe, osobe s invaliditetom,

pojedinci i obitelji suočeni s različitim socijalnim problemima kao što su siromaštvo, nezaposlenost, ovisnosti, itd.)

- komunikacija, procjene, savjetovanje, usmjerenje, pregovaranje i partnerske vještine s ciljem pružanja stručne pomoći i osnaživanja korisnika
- mjere socijalne politike koje doprinose rješavanju lokalnih i nacionalnih socijalnih problema (u područjima socijalne skrbi, zdravstva, zapošljavanja,

mirovinskog sustava, obiteljske politike, civilnog društva i stanovanja)

- posebna područja u studiju iz pravne znanosti (npr. uvod u opću teoriju prava i države, obiteljsko pravo, radno pravo i socijalna sigurnost, upravno pravo i drugo)
- povezana područja (npr. psihologija, sociologija, psihijatrija, ekonomija, upravljanje, itd.)

Terenska praksa organizirana je u okviru posebnih predmeta. Tijekom preddiplomskog studija, terenska praksa organizirana je u sklopu kolegija Socijalni rada s obitelji (60 sati od čega 40 sati u izravnom kontaktu s korisnikom), socijalna gerontologija (30 sati u ustanovama za starije ili nevladinim organizacijama ili javnim službama), socijalni rad s pojedincem (60 sati u specijalnim ustanovama ili nevladinim organizacijama), socijalni rad i mlade s društveno neprihvatljivim ponašanjem (90 sati u centrima za socijalnu skrb, ustanovama za mlade ili nevladinim organizacijama), socijalni rad u zajednici (90 sati u centrima za socijalnu skrb ili nevladinim institucijama), socijalni rad s osobama s invaliditetom (25 sati u specijalnim ustanovama nevladinih organizacija), Osnove savjetovanja (30 sati u savjetovalištima u okviru javnih službi i nevladinih organizacija).

Studijski centar također objavljuje dvije znanstvene publikacije: Ljetopis socijalnog rada (<http://hrcak.srce.hr/ljetopis>) i Revija za socijalnu politiku (www.rsp.hr)

4.5.2. Edukacija stručnjaka

Kao što je već spomenuto, trajna edukacija stručnjaka u području socijalne skrbi propisana je Zakonom o socijalnoj skrbi (članak 218). Isti članak propisuje da nadležno Ministarstvo izdaje godišnji plan za stručno obrazovanje stručnjaka u ustanovama za socijalnu skrb (u daljnjem tekstu: Plan). Plan za 2015¹, izrađen je sukladno obvezama iz prošle godine i potrebama za 2015. Obveze iz 2014. godine uključuju:

- Specijalistički poslijediplomski studij iz obiteljske medijacije, obiteljskog prava i supervizije u psiho-socijalnom radu;
- Medijacija u roditeljskih i drugih sporova o djeci.

Obrazovni plan utemeljen na potrebama za 2015. godinu sadrži:

- Specijalistički poslijediplomski studij iz dječjih prava;
- Edukacija za pružatelje usluga organiziranog stanovanja;
- Edukacija stručnih radnika u domova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi u području pružanja podrške obiteljima;
- Suzbijanje trgovanja ljudima;
- Prevencija profesionalnog sagorijevanja kod stručnjaka koji rade u domovima za djecu;
- Krizne intervencije u radu s djecom u ustanovama socijalne skrbi;
- Suvremeni pristupi teškoćama mentalnog zdravlja djece i mladih;
- Edukacija stručnjaka u centrima za socijalnu skrb u svezi s radom s „teškim“ korisnicima;
- Edukacija „Standardi kvalitete socijalnih usluga“;
- Edukacija o primjeni Pravilnika o minimalnim uvjetima za pružanje socijalnih usluga u postupku priznavanja prava na socijalne usluge;
- Edukacija stručnjaka koji su uključeni u proces de-institucionalizacije radi poboljšanja kompetencija za provedbu procesa;
- Edukacija stručnjaka o izradi individualnih planova za korisnike.

Kao što se može vidjeti, Plan je uglavnom osmišljen za edukaciju u području zaštite djece što pokazuje da Vlada RH prepoznaje prioritet djece. MSPM je također odgovorno za odabir pružatelja usluga obrazovanja. Pružatelji se biraju iz akademske zajednice, nevladinih organizacija (kao što su UNICEF, UNHCR ili Hrvatska udruga socijalnih radnika) ili unutar MSPM-a.

Trajno obrazovanje također propisuju Zakon o djelatnosti socijalnog rada i Hrvatska komora socijalnih radnika, a socijalni radnici dužni su obnavljati svoju profesionalnu licencu trajnim obrazovanjem. To uključuje sudjelovanje u formalnom obrazovanju, sudjelovanje u znanstvenim događajima i znanstveni rad.

4.6. Suvremeni problemi u sustavu zaštite djece

Suvremeni problemi sa sustavom za zaštitu djece prethodno su nabrojani i analizirani u dijelu vezanim za projekt „Osnažimo pravo djece da budu sigurna“ koji koristi kvantitativne podatke o zaštiti djece i rizicima. U sklopu ovog projekta također je provedena kvalitativna studija u vezi pitanja zakonodavstva, pro-

¹ <http://www.mspm.hr/content/download/12488/95034/version/1/file/Godi%C5%A1nji+program+stru%C4%8Dnog+usavr%C5%A1+vanja+2015..pdf>

vedbe usluga, kao i međuinstitucionalne suradnje. Fokus grupe realizirane su uz pomoć 161 stručnjaka iz centara za socijalnu skrb, policije, pravosuđa, lokalne uprave, ministarstva zdravstva, nevladinih organizacija, alternativnih tijela za skrb i medija. Glavni zaključci fokus grupa su (Trbus, Rajčić i Rajter 2015):

- Potrebno je razviti i implementirati lokalne strategije za djecu i mlade na temelju procjene potreba specifičnih zajednica;
- Potrebno je provesti nacionalne i lokalne preventivne aktivnosti za povećanje svijesti o pozitivnom roditeljstvu, kao i za uklanjanje svih oblika nasilja nad djecom, a posebno psihičkog i nasilja na internetu;
- Zakoni i propisi se prečesto mijenjaju, što sprječava uspješnu provedbu intervencija i smanjuje povjerenje u sustav;
- Postoje slučajevi proturječnosti između zakona, što dovodi do pravne nesigurnosti
- Propisi u određenim područjima su nedostatni (nadzor nakon kazne, zlorabica interneta, nasilje među djecom, psihoterapija, itd.);
- Postoji potreba za daljnjim obrazovanjem i specijalizacijom stručnjaka;
- Postoji potreba za poboljšanjem učinkovitosti administracije i razjašnjavanjem njenih uloga i odgovornosti; kao i strožim sankcijama i metodama za nadzor provedenih mjera;
- Stručnjaci su ponekad više fokusirani na ispunjavanje svojih propisanih dužnosti nego na zaštitu djece;
- Kompleksnost sustava i nedostatak nadzora dovodi do osjećaja neadekvatnosti i gubitka motivacije;
- Postoji potreba za boljim propisima u svezi sa suradnjom između institucija.

4.7. Zaključak

Sustav zaštite djece u Hrvatskoj razvijen je i uključuje sustav zakona i propisa o uslugama. Međutim, rezultati raznih studija i informacije iz službenih evidencija pokazuju da još uvijek postoji mnogo prostora za poboljšanja u svim dijelovima sustava. Podaci o prevalenciji različitih oblika nasilja i prijestupima protiv prava djece, kao i podaci o stavovima i percepciji prava djece, pokazuju da postoji velika potreba za preventivnim kampanjama u području nasilja, ali i šire. Nadalje, stručnjaci u području zaštite djece imali bi koristi od više obrazovanja i vještine potrebne za izradu i provedbu preventivnih aktivnosti za opću populaciju. Podaci iz istraživanja o učinkovitosti sustava (npr. Trbus, Rajčić i Rajter, 2015.) pokazuju potrebu za poboljšanjima u koordinaciji usluga između različitih institucija uključenih u zaštitu djece. Nadovezujući se na to, kako se navodi u Nacionalnoj strategiji za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. godine, jedan od četiri prioriteta i jest kontinuirano razvijati i unaprjeđivati sustav dobro prilagođenih, kvalitetnih, dostupnih i pravovremenih socijalnih usluga za djecu i obitelj korisnike prava u sustavu socijalne skrbi.

Dakle, sustavu zaštite djece u Hrvatskoj neophodna je suradnju između različitih sektora. Potrebno je poboljšati kvalitetu intervencija koje su orijentirane prema potrebama dionika, a koje su usmjerene na postizanje mjerljivih rezultata za dobrobit djece i obitelji.

5. METODE

5.1. Uzorak

U okviru ove studije korišten je kvalitativni pristup koji uključuje fokus grupe i individualne intervjue. Kako bi se osigurala heterogenost informacija, osigurano je da sudionici budu izabrani iz različitih skupina stručnjaka. U grupama su bili praktičari, studenti socijalnog rada, profesori Studijskog centra za socijalni rad i voditelji centara za socijalnu skrb. Sudionici su odabrani namjerno kako bi se osigurali pojedinci koji imaju dovoljno znanja o temi.

Za sudjelovanje praktičara u fokus grupama i razgovorima tražena je posebna dozvola ravnatelja centra, što je također služilo kao dodatna motivacija za sudionike da sudjeluju u istraživanju.

Tablica 7. Struktura sudionika u fokus grupama i intervjuima

Grupa	Fokus grupe		Intervju
	Br.	BS	
Praktičari	5	19	2
Studenti	1	5	0
Profesori	1	5	0
Voditelji	0	0	2
Ukupno	7	29	4

Br. – broj fokus grupa, BS – broj sudionika

Među sudionicima samo dvoje su bili muškarci, jedan student i jedan profesor, što ugrubo predstavlja populacijski omjer socijalnih radnika (vidi tablicu 1.). Što se tiče njihovog radnog iskustva, većina stručnjaka imala je manje od deset godina iskustva i najiskusniji profesionalac imao je 35 godina iskustva.

5.2. Metode prikupljanja podataka

Kvalitativno istraživanje provedeno je pomoću fokus grupa i polustrukturiranih intervjua. Studija se provodila od svibnja do rujna 2015. u Zagrebu, Rijeci i Osijeku. Ukupno tri fokus grupe provedene su s praktičarima, jedna fokus grupa s profesorima i jedna sa studentima socijalnog rada. Intervjui su provedeni s dva ravnatelja centara za socijalnu skrb i dva praktičara. Prije razgovora i fokus grupa, traženo je odobrenje za sudjelovanje praktičara od centara za socijalnu skrb, a u slučaju Zagreba koji ima 11 podružnica, od ravnatelja glavnog centra.

Sudionici iz centara za socijalnu skrb izabrani su korištenjem informacija od svojih nadređenih kao osoba s iskustvom i izravnim radnim zadacima koji se odnose na zaštitu djece. Studenti su odabrani pomoću preporuka profesora kao osobe koje su kooperativne, angažirane i koje imaju različita iskustva. Znanstvenici su odabrani iz različitih područja socijalnog rada kao osobe koje imaju izravnog iskustva sa studentima socijalnog rada.

Fokus grupe i intervjui su provedeni sukladno poslovnim obvezama sudionika u centrima za socijalnu skrb i u Studijskom centru socijalnog rada. Dvije fokus grupe s praktičarima iz Zagreba i fokus grupa sa studentima su provedene u prostorijama Poliklinike za zaštitu djece Grada Zagreba.

Za sve fokus grupe i razgovore postupak je bio sljedeći: sudionici su upoznati s ciljem istraživanja i općim pitanjima koja će im biti postavljena. Informirani su o povjerljivosti odgovora i tome da će odgovori biti kodirani na način da će biti nemoguće identificirati identitet sudionika. Zamoljeni su za dopuštenje snimanja razgovora digitalnim diktafonom. Fokus grupe trajale su od 60 do 120 minuta, a razgovori od 30 do 60 minuta. Nakon fokus grupa i razgovora sudionici su dobili kontakt e-mail i telefonski broj u slučaju bilo kakvih dodatnih pitanja. Sve fokus grupe i razgovore proveo je isti istraživač.

5.3. Analiza podataka

Nakon prikupljanja podataka, materijali su transkribirani i analizirani pomoću RQDA softvera (Huang, 2014) u programskom jeziku R (R Core Team, 2015). Tematska analiza sadržaja korištena je za sakupljanje određenih izjava u kodovima i kategorijama za svako istraživačko pitanje te je korišten induktivni pristup (Braun i Clarke, 2006.). Kodovi su generirani prema sličnosti koristeći sve raspoložive podatke iz fokus grupa i razgovora. Izjave su skraćene gdje je bilo potrebno kako bi se smanjile suvišni podaci i pružila jasnija informacija. I kodiranje i analize proveo je isti istraživač. Treba napomenuti da, kako se je radilo o neanonimnom uzorku, a istovremeno cilj analiza nije bio napraviti komparativnu analizu po sektorima rada, zbog zaštite sudionika uz izjave ni na koji način nije navođeno o kome se radi.

6. REZULTATI

6.1. Kako stručnjaci uključeni u zaštitu djece doživljavaju ugled socijalnog rada u Hrvatskoj?

Prvo istraživačko pitanje u ovoj studiji za cilj je imalo istražiti percepciju socijalnog rada i zaštite djece od javnosti i od korisnika usluga. Unutar fokus grupa i razgovora ovo pitanje postavljeno je u općem i otvorenom obliku.

Opći dojam sudionika bio je da percepcija socijalnog rada i zaštite djece varira od izrazito negativne do umjereno pozitivne (npr. „Sve najgore“, „Ja sam se davno pomirio s tim da me ne cijene“, „S druge strane, mislim da je percepcija zapravo prilično pozitivna, a posebno je pozitivna percepcija kod korisnika koji su zadovoljni socijalnim radnicima.“).

Međutim, kada su upitani za detalje, sudionici su uglavnom bili orijentirani na izvore negativne percepcije. U gotovo svakoj grupi i razgovoru sudionici su spomenuli medije kao izvor negativne percepcije (npr. „Zbog utjecaja medija, socijalne radnike se često percipira kao nesposobne birokrate, a vjerojatno i postoje socijalni radnici koji jesu takvi, ali mediji naglašavaju to i stvaraju sliku da se, od svih državnih institucija, kad god postoji problem s nekim djetetom okrivljuje Centar za socijalnu skrb.“). Sudionici smatraju da se negativna percepcija može pripisati nedostatku izravnih kontakata s radnicima za zaštitu djece te da se ljudi oslanjaju samo na medijske slike koje kreiraju njihove dojmove (npr. „Mi zapravo radimo hrpu stvari. Ljudi jednostavno to ne shvaćaju i, naravno, novinari prate senzacije i stvaraju sliku o nama“, „Vjerujem da ljudi koji su imali iskustva s nama mogu bolje ocijeniti od ljudi koji kreiraju percepciju putem medija.“). Treba napomenuti da je jedan od razloga za takvu negativnu medijsku sliku nemogućnost socijalnih radnika da daju izjave u medijima zbog zaštite podataka (npr. „Nema lijepih stvari zbog povjerljivosti informacija. Oni ne pišu lijepe stvari, već samo senzacionalističke članke, a ne možemo davati informacije o predmetu, te ljudi nemaju potpunu sliku.“)

Nedostatak izravnog iskustva građana sa socijalnim radnicima sudionici također spominju kao nedostatak znanja o opsegu posla koji obavljaju (npr. „Većina ljudi vjeruje da je socijalni rad samo Centar za socijalnu skrb, samo na papiru. Možete dobiti nešto na-

knade i to je to, a kad počnete studij shvatite da je to samo jedan segment cjelokupnog sustava i vjerujem da se struka ne zalaže za svoje ljude“, „Netko tko nikad nije bio u Centru misli da je to nešto iz američkih filmova“, „Kada radite u centru, ljudi vas automatski doživljavaju kao javnog dužnosnika koji dolazi na posao, pije kavu tri sata, a potom ide na pauzu i ne radi ništa, samo luta okolo. Doživljavaju naš rad na terenu kao slobodno vrijeme i neozbiljne aktivnosti.“). Jedan od spomenutih problema je da kada se spominju socijalni radnici, ljudi doživljavaju samo djelokrug rada centara za socijalnu skrb i ignoriraju rad koji obavljaju nevladine organizacije (npr. „Svatko percipira centre i domove za djecu, a pojedini pogotovo nikada ne prepoznaju neformalni sektor.“).

Konkretnije, sudionici spominju mit o socijalnim radnicima kao ljudima koji „oduzimaju djecu“. Taj mit spominju studenti kao reakciju ljudi u svojoj okolini kada kažu da će studirati socijalni rad te drugi sudionici kao dio svoje svakodnevice (npr. „Ljudi vide sve to negativno, kao da ste vi ljudi koji kradu djecu“, „Nas često doživljavaju kao neku vrstu egzekutora“, „Pa... mi oduzimamo djecu, ne dajemo ljudima novac...“).

Nedostatak znanja o djelokrugu rada socijalnih radnika izravno je povezan s pogrešnim očekivanjima od socijalnih radnika koja pridonose osjećaju razočaranja korisnika (npr. „Većina misli da možemo učiniti mnogo više nego što zapravo možemo i doživljavaju nas kao nekog tko ima čarobni štapić u ruci“, „Imam osjećaj da dajem previše sebe, da sam pretjerano zauzet svojim poslom, ali njihova očekivanja su veća od naših mogućnosti“, „Oni žele prebaciti svoje odgovornosti na nas. Ne žele preuzeti svoj dio odgovornosti“, „Oni ne žele shvatiti da mi ne dajemo. To nije naš osobni sud, poput: „Ja ću vam dati“ ili „Neću vam dati“. To je stvar zakona i to bi trebalo biti tako.“).

Sudionici u ovoj studiji su uglavnom bili usmjereni na objašnjavanje izvora negativnog ugleda socijalnog rada u kontekstu zaštite djece. Iako se u vezi opće percepcije donekle ne slažu, gdje neki od njih vide ugled kao negativan, a neki kao pozitivan, uglavnom se slažu po pitanju izvora negativnih aspekata ugleda socijalnog rada. Na temelju njihovih odgovora ti negativni aspekti mogu se sažeti kao loša promidžba socijalnog rada, gdje većina ljudi nema iskustva s uslugama socijalnog rada, a korisnici imaju očekiva-

nja od socijalnih radnika koja se razlikuju u odnosu na mogućnosti sustava.

Kao glavne izvore informacija o socijalnom radu sudionici spomenuli su korisnike koji su imali izravno iskustvo i medije. Korisnici su izvor i dobrog i lošeg ugleda socijalnih radnika, temeljem svojih osobnih iskustava, a mediji se nedvosmisleno spominju kao izvor negativnih informacija o socijalnom radu. Podaci prikupljeni od sudionika u ovom istraživanju pokazuju da postoji potreba za poboljšanjem percepcije javnosti kroz njihovo upoznavanje sa socijalnim radom, djelokrugom socijalnog rada i pozitivnim iskustvima i rezultatima ljudi uključenih u zaštitu djece.

6.2. Koje su ključne kompetencije dobivene kroz formalno obrazovanje iz perspektive socijalnih radnika u zaštiti djece i studenata socijalnog rada?

Obrazovanje socijalnih radnika u Hrvatskoj trenutno se odvija u Studijskom centru socijalnog rada na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Formalno obrazovanje je, kao što je spomenuto, podijeljeno na četiri godine preddiplomskog studija i jednogodišnji diplomski studij. Nakon visokog obrazovanja, dužni su po zakonu proći pripravničku praksu, nakon čega dobivaju licencu da rade kao socijalni radnici od Hrvatske komore socijalnih radnika.

U sklopu ove studije sudionici su zamoljeni da razgovaraju o kompetencijama koje su im pružene kroz formalno obrazovanje u svezi sa zaštitom djece. Analiza njihovih odgovora pokazuje da je općenito govoreći formalno obrazovanje orijentirano na pružanje općeg znanja o različitim aspektima socijalnog rada bez konkretnih vještina. Oni smatraju da je svrha formalnog obrazovanja da pruži dovoljno teorijskih znanja i informacija o socijalnom radu kako bi se omogućilo studentima da odluče o budućim karijerama (npr. „Prvo dobivamo opće znanje tako da možemo izabrati ono čime se želimo baviti“, „Da bismo se naučili snalaziti u sustavu i znati kako treba raditi, ali samo općenito. Kasnije je na svakom od nas...“).

Međutim, kada im je zatraženo da konkretno kažu u kojim predmetima uče o zaštiti djece, sudionici navode različite predmete gdje uče i teorijsko znanje i praktične vještine za izravan rad s djecom i obiteljima. Takvi predmeti su orijentirani na međugeneracijski transfer nasilja, djecu s teškoćama u razvoju,

maloljetničku delinkvenciju, socijalni rad u zajednici, obiteljsku socijalnu politiku, socijalni rad s obiteljima, zlostavljanje i zanemarivanje djece i socijalnu psihologiju. Uz to su sudionici educirani o pravnim dokumentima poput upravnog prava, obiteljskog prava, konvencija i sličnog.

Svi sudionici naglašavaju važnost prakse na terenu. Tijekom terenske prakse dobivaju priliku za praktično iskustvo s mentorima iz centara za socijalnu skrb i nevladinih organizacija (npr. „Puno naših studenata tijekom terenske prakse možda ne dobivaju teoretsko znanje, ali dobivaju priliku da uče od samih stručnjaka“, „Općenito govoreći, predavanja su „suha“ teorija, najviše sam naučio na terenskoj praksi.“). Međutim, prepoznaje se da formalno obrazovanje ne pruža kompletnu obuku stručnjaka i da je praktično radno iskustvo potrebno za stručnost (npr. „Morate imati izravan rad s korisnicima koji mlada osoba ne pozna. Potrebno je životno iskustvo za učenje.“).

Na pitanje o kompetencijama i vještinama naučenim tijekom formalnog obrazovanja i studenti i profesionalci prvo govore o setu vrijednosti. Smatraju da im je formalno obrazovanje dalo osjećaj empatije prema ljudima i toleranciju prema svim tipovima ljudi. Sudionici smatraju da je to vrlo važan aspekt njihovog profesionalnog života (npr. „Sjećam se naše prve godine kad su nam rekli da to nije profesija, već poziv“, „Mislim da je svrha ove četiri godine prihvatiti te vrijednosti kao svoje osobne vrijednosti kao dio sebe“, „Mislim da sam osobno naučio kako pristupiti ljudima mjesto ih osuđivati i vidim da su to stvari koje važe ne samo u mom radu, već i u svakodnevnom odnosu s partnerom, roditeljima, ljudima oko mene...“). Međutim, neki sudionici smatraju da je ovaj pristup različit od stvarnosti rada socijalnog radnika (npr. „Uče ih da vole ovaj posao... zbog toga se na neki način dive ovom poslu, ali ne pripremaju ih za stvarnost, a to je da smo pretvoreni u birokrate.“).

Sudionici se slažu da su njihove vještine u vezi pravnih osnova dobro pokrivene u sklopu nastavnog plana i programa (npr. „Doista mi se svidjela raznolikost, možete znati gdje se sve nalazi“, „Što se tiče zakona, mislim da je najvažnije da nas uče da postoje zakoni, a druga stvar je, što je najvažnije, da nije svrha naučiti zakone napamet, već čitati važne stvari. Međutim, taj dio se često ignorira.“).

Negativni aspekti formalnog obrazovanja uglavnom su u vezi nedostatka primjenljivih vještina za rad s ljudima i nedostatkom povezanosti sa stvarnim radom socijalnog radnika (npr. „Mislim da fakultet nije imao nikakve veze s onim što radim“, „Mislim da je vrlo loše. Puno tehnika koje se ovdje uče primjenjive su samo s predškolskom djecom i djecom rane školske dobi“, „Mislim da bi mnoge tehnike koje se ovdje uče izazvale agresiju kada bi se primijenile na tinejdžere i starije“, „Ponekad mi se čini da je ovo eksperimentiranje s projektivnim kvazipsihoterapijskim tehnikama.“).

Zaključak je da sudionici vide svoje formalno sveučilišno obrazovanje kao izvor kako konkretnog znanja koje uključuje praktične vještine rada s ljudima tako i pravnih temelja za budući rad, ali i izvor vrijednosti i stavova koji čine njihov profesionalni integritet. Iako oba ova segmenta osiguravaju dobar pristup na temelju kompetencija, sudionici smatraju da postoji velika potreba za provedbom tih vještina kroz praktični rad s klijentima. Može se raspravljati o tome je li to nešto što je potrebno tijekom sveučilišnog obrazovanja; no, možemo pretpostaviti da bi profesionalno samopouzdanje trebalo biti izgrađeno kod mladih stručnjaka koji završe visoko obrazovanje. Neki od sudionika misle da postoji problem nesklada između sveučilišnog nastavnog plana i programa i njihovog stvarnog posla zbog toga što je njihov rad pretjerano birokratiziran. Ovo pitanje je važno za voditelje centara za socijalnu skrb i kreatore politike kako postoji diskurs o tome da li bi pojedine aspekte socijalnog rada trebalo ustupati nevladinim organizacijama i dionicima ili bi centri za socijalnu skrb trebali pružati integrativnije usluge svojim korisnicima.

6.3. Kako socijalni radnici u zaštiti djece procjenjuju svoje istraživačke kompetencije?

Tijekom formalnog obrazovanja, socijalni radnici slušaju predmete koji razvijaju njihove istraživačke sposobnosti. Ti predmeti pokrivaju osnovne koncepte istraživačke metodologije, izradu istraživanja, kvalitativne i kvantitativne metode analize podataka i znanstveno pisanje. U okviru ove studije, sudionici su zamoljeni da procijene svoje istraživačke kompetencije te potrebu i mogućnosti primjene tih kompetencija u svom radu.

Što se tiče znanja, sudionici su zadovoljni svojim vještinama i vjeruju da su stekli dovoljno znanja tijekom formalne naobrazbe (npr. „Mislim da su osnove po-

krivene – razumijevanje istraživačkog procesa – i mi imamo puno metoda na raspolaganju“, „Mislim da postoji pozitivna promjena kroz naraštaje... Mislim da oni imaju veće kompetencije“, „Mislim da pokrivamo to dovoljno dobro i da bi više bilo previše“, „Dobivamo kvalitativne i kvantitativne metode, akcijske istraživačke metodologije, evaluacijske studije... Pravu paletu alata za istraživanje.“).

S druge strane, neki sudionici smatraju da metodama nedostaju dubina i pozitivan pristup (npr. „Trebalo bi postojati više predmeta. Nije realno da se sve stavi u jedan predmet.“; „Većina generacija uzima predmete jer su prisiljene. Moraju zadovoljiti zahtjeve i to je to. Motivacija je nikakva, nemaju adekvatan prostor, nemaju računala te ne mogu uključiti SPSS“, „Nisam zadovoljan znanjem koje dobivaju jer su na kraju zbunjeni. Oni ne uče dovoljno o mješovitim metodama i pogrešno misle da je kvalitativni pristup lakši.“).

Drugi skup odgovora sudionika bio je orijentiran na motivaciju za istraživačke studije i sudjelovanje u njima. Tijekom fokus grupa i razgovora bio je vidljiv nedostatak motivacije za bilo koju vrstu istraživanja. Većina sudionika misli da je to izvan njihova djelokruga rada (npr. „Količina našeg posla je velika, a kada dođe red na istraživanje bude im zlo.“; „Ja ne mislim da su im istraživačke metode potrebne za ovu vrstu posla.“; „Za nas to stvarno nije vrlo važno. Mislim da taj dio posla ne bismo morali obavljati. Moram priznati da kada mladi ljudi dolaze raditi u mom centru ja ih uopće ne pitam o tome.“; „Mi smo tu da ti damo podatke!“).

Nedostatak motivacije ne može se u potpunosti pripisati opterećenosti socijalnih radnika. Sudionici kažu da se osjećaju izrabljivanima od istraživača zbog toga što nikada ne dobivaju nikakve povratne informacije o rezultatima istraživanja u kojima sudjeluju (npr. „Kad kažem istraživanja, mislim na diplomatske radove... Dolaze za razne stvari, ali ne dobivamo povratne informacije.“; „Ja bih radije radila nešto drugo, nešto što pomaže ljudima.“).

Također osjećaju opći nedostatak motivacije za istraživanja (npr. „Uvijek moram moliti ljude u mom centru da budu sudionici i nitko ne želi to raditi.“; „Kad nam pošalju upitnike, puno se ljudi osjeća iskorišteno radi tuđih istraživanja. Moramo trošiti svoje vrijeme ispunjavanjem nećijih upitnika.“; „Naše vrijeme je također vrijedno... Jesmo plaćeni, ali to nije naša obveza!“).

Međutim, postoje i neki pozitivni primjeri i mišljenja o mogućnostima istraživanja u praksi (npr. „To ima svrhu, i za psihologe, sociologe i druge struke, na jednakoj razini.“; „Ako postoji dovoljno motivacije možete naći vremena, a mi imamo veliku priliku jer imamo puno podataka.“; „To ima smisla, pogotovo u ovo vrijeme krize. Mislim da je puno stranih i domaćih poziva za projekte usmjereno na teme koje su u našoj domeni kao što su socijalna kohezija, društveni razvoj i siromaštvo. Ovo su sada popularne teme i ako ne prepoznavamo ovo kao područje u kojem možemo pridonijeti, to bi stvarno bilo propuštena prilika.“).

Kao što se može vidjeti, kada su upitani o svojim istraživačkim kompetencijama, sudionici misle da su razvili svoje znanje za razumijevanje i provođenje znanstvenih studija. Iako postoji potreba za daljnjim razvojem kompetencija, nedostatak motivacije za sudjelovanje u istraživanjima – a posebno za njihovu izradu te provođenje – više zabrinjava. Većina nalazi da su istraživačke studije izvan djelokruga rada i misli da naknada za sudjelovanje nije adekvatna. Na temelju odgovora, može se zaključiti da struktura istraživanja treba obuhvaćati plan za širenje informacija koji bi uključivao socijalne radnike koji su sudjelovali u studijama. Iako se to smatra uobičajenim za znanstveni rad, može se vidjeti da znanstvenici ne ispunjavaju svoje obveze glede izvještavanja svih sudionika o rezultatima. To je povezano i s izravnom motiviranosti sudionika za sudjelovanje u istraživanjima, no i s osjećajem važnosti i primjenjivosti rezultata istraživačkih studija.

6.4. Kako socijalni radnici u zaštiti djece percipiraju svoje kompetencije u svezi s kreiranjem politika?

Obrazovanje socijalnih radnika koji rade u području zaštite djece na izradi politika uključeno je u formalni studijski plan i program u vidu i predmeta iz pravne i socijalne politike i kroz praktične predmete poput socijalnog rada u zajednicama. Većina sudionika vidi obrazovanje kao adekvatno i sveobuhvatno (npr. „Imamo puno znanja o socijalnoj politici u sklopu brojnih predmeta, jako dobar temelj. Kad vidim ljude iz drugih struka, oni to ne razumiju ili uče to iz osobnog iskustva te trebaju puno vremena u odnosu na nekoga tko je socijalni radnik, netko ko razumje dokument kad ga pročita.“; „Učimo nacionalne i europske socijalne politike. Pokušavaju razviti kritičko mišlje-

nje.“; „Imaju priliku da zagovaraju razna pitanja, iako rijetko imamo projekte gdje su studenti uključeni.“).

S druge strane, neki sudionici smatraju da postoji razlika između formalnog nastavnog plana i praktičnog rada i u ovom području (npr. „Naš fakultet živi u jednom svijetu i tu su svi teoretičari, ljudi koji su stručnjaci, ali daleko od toga... Nitko od njih nikada nije bio na terenu.“).

Neki sudionici misle da je kreiranje politika izvan djelokruga njihovog rada i da je to posao pravnih stručnjaka („Ne vidim logiku u tome. Kada imate problema s nečim, pitate pravnog savjetnika i njegov je posao dati vam savjet.“), što je povezano s pomalo sarkastičnim komentarom jednog sudionika: „Mi, kao socijalni radnici, imamo mentalitet sluga, da služimo drugim profesijama. Dobivamo puno znanja, ali oni to ne koriste zato što ne vjeruju da mogu.“

Međutim, sudionici čvrsto vjeruju da je njihov rad važan za zajednicu i da je pristup orijentiran na zajednicu neophodan za njihov rad (npr. „Socijalni rad bez zajednice ne postoji. Ako bih otišao u drugi grad, bio bih na početku jer ne znam liječnike, medicinske sestre, škole i druge resurse.“; „Bit socijalnog rada je raditi sa svima.“; „Socijalni radnik bez zajednice je ništa!“).

Postoje neke neformalne metode koje se koriste u centrima za socijalnu skrb koje utječu na kreiranje politika i ovise o vlastitim inicijativama (npr. „Imamo kolegij, vijeće stručnjaka gdje čitamo zakone jedan članak za drugim ili pravimo timove.“; „Ljudi su vrlo zainteresirani. Za neke zakone više od drugih. Na primjer, Obiteljski zakon je naš osnovni zakon, a taj zakon je važan ne samo za socijalni rad, ali i za nas kao obične ljude.“; „Često šaljemo svoje komentare svom središnjem uredu ili izravno Ministarstvu. Najčešće na obje adrese.“).

Iako socijalni radnici koji rade u zaštiti djece imaju veliki potencijal da utječu na kreiranje politika, kako zbog formalnog znanja tako zbog praktičnog iskustva, može se vidjeti da su nevoljni to činiti. Neki od njih to pripisuju količini posla, a neki smatraju takvo zalaganje uzaludnim. Oni vide svoju ulogu u zajednici kao važnu, ali im nedostaje motivacije da utječu na važne dionike uključene u kreiranje politike.

6.5. Koje su ključne kompetencije za zaštitu djece iz perspektive socijalnih radnika u zaštiti djece?

Tijekom razgovora i fokus grupa, sudionici su zamoljeni da kažu što misle da su ključne kompetencije za radnike u području zaštite djece. Njihovi odgovori mogu se podijeliti u tri kategorije ili područja vještina.

Prvo područje su komunikacijske vještine koje čine opće komunikacijske vještine i aktivno slušanje (npr. „Socijalni radnik za zaštitu djece mora biti verbalno jak¹, mora znati osnove komunikacije u svim smjerovima. Druga stvar je da mora imati maksimalno razvijene modele za slušanje.“; „Mislim da je najvažnija stvar znati kako razviti dobru komunikaciju s korisnicima. Da ih poštuju i pokazuju emocije.“; „Socijalni radnik mora znati kako komunicirati na razini korisnika i istovremeno zadržati dostojanstvo profesije.“). Ostale komunikacijske vještine uključuju upravljanje sukobima i opće savjetovanje (npr. „Znati o ljudskim odnosima, kao što su nasilje u obitelji, znati kako riješiti sukob konstruktivno, znati kako preporučiti roditeljima tko se može pozabaviti djetetom ako je jako živo i negoduje... Znati kako razumjeti zašto je to tako i što su razlozi za takvo ponašanje da im mogu pomoći nakon toga.“), kao i kritičko razmišljanje (npr. „Morali bi imati razvijeno kritičko razmišljanje. Ovdje pokušavamo razvijati ga sa studentima kroz pisane zadatke, ali su u tome po mom iskustvu jako loši.“).

Drugo područje vještina je u vezi sa zakonskom regulativom i radom u zajednici. Što se tiče zakonskih propisa, sudionici ih vide kao osnovu svog rada koja se koristi češće od vještina savjetovanja (npr. „Morate znati njihova prava. Mislim da je vjerojatnije da će korisnik doći vama zbog toga što mu je potrebno nešto nego zbog toga što mu je potrebno savjetovanje ili razgovor s vama.“; „Sve se svodi na to da morate znati zakon. Morate poznavati prava i usluge jer je centar orijentiran više na to, a manje na savjetovanje.“). Drugi skup vještina povezan je s radom u zajednici i projekte koje su namijenjeni općoj dobrobiti (npr. „Mislim da im nedostaju vještine o takvom izrađivanju projekata – planiranje, organiziranje, timski rad i neka vrsta integracije njihovih znanja.“). To se također odnosi na kreiranje politike za dobrobit zajednice (npr. „Vještine za utjecanje i poticanje promjena. Vještine povezane

s projektima, zagovaranjem i drugim stvarima koje će obavljati pored radnog mjesta.“; „Vještine društvenog marketinga.“; „Promicanje društvenih problema.“).

Posljednje područje vještina su vještine vezane uz osobni integritet i razvoj. Sudionici imaju čvrsta mišljenja o svojoj osobnoj zaštiti i zaštiti svog osobnog prostora (npr. „Morate znati kako se zalagati za sebe. Ako ne znate kako to činiti, nećete znati kako se zalagati za svoje korisnike.“; „Gdje povući crtu. Svi imamo probleme s preuzimanjem odgovornosti od drugih ljudi.“; „Rekla mi je da prihvaćam stvari previše osobno. Da to vodi do sindroma izgaranja. Za većinu ljudi je šok kako ostaviti sve ono što se dogodilo na poslu i misliti na nešto drugo.“; „Ja bih organizirao edukaciju o tome kako zaštititi sebe. I privatno i profesionalno – za zdravlje, integritet i sve ostalo što imamo kao osobe.“). Sudionici također prepoznaju potrebu za trajnim obrazovanjem kao dijelom njihovog osnovnog sustava vrijednosti (npr. „Morate biti spremni za cjeloživotno učenje – i to doslovno. Morate znati održavati ravnotežu.“; „Morate imati obrazovanje. Možete pročitati nešto što vas zainteresira i počnete čitati o tome.“).

Sudionici ukazuju na tri skupine vještina potrebnih kod radnika za zaštitu djece. Gotovo svi praktičari usmjereni su na zaštitu vlastitog osobnog prostora i integriteta. To se može razumjeti jer se oni gotovo svakodnevno suočavaju s intenzivnim sukobima i emocionalno teškim situacijama. Kao što se može vidjeti u poglavlju o njihovim potrebama za obrazovanjem, usredotočeni su na potrebu za supervizijom i često pokazuju potrebu da se pravno zaštite od korisnika. Ove vještine su najvažnije za mlade socijalne radnike koji su posebno u opasnosti zbog nedostatka iskustva – i osobnog i profesionalnog. Ovaj skup vještina izravno je povezan s vještinama koje se tiču pravila i propisa u okviru struke. Te vještine su one koje od njih očekuju njihovi korisnici, ali one također mogu zaštititi socijalne radnike od pogrešaka. Treći skup vještina su komunikacijske vještine. Sudionici vide te vještine kao neophodne za svoj posao zbog svoje konstantne uključenosti u teške situacije i različitih ljudi koji trebaju njihovu pomoć.

Iako sudionici smatraju da puno spomenutog nije dovoljno razvijeno, navedeni set kompetencija daje dobar okvir za razvoj obrazovnih programa koji su usmjereni na profesionalce u različitim fazama karijere.

¹ U ovom kontekstu pojam „socijalni radnik“ korišten je u izvornoj rečenici u rodno neutralnom obliku.

6.6. Koja su ključna područja obrazovanja koja sudionici trebaju?

Posljednje pitanje bilo je o obrazovanju i treninzima koje sudionici trebaju i žele. Najsadržajnije kategorija obrazovanja jest zaštita sebe i vlastitog mentalnog zdravlja i dobrobiti. Praktičari u svim fokus grupama i intervjuima kontinuirano izražavaju potrebu za supervizijom i obukama na temu svladavanja profesionalnog stresa (npr. „Ja bih osigurao edukaciju o samozaštiti. I profesionalno i kao privatne osobe – svog zdravlja, integriteta i svega ostalog što imamo kao ljudi.“; „Moramo znati kako se nositi sa svojim osjećajima i osjećajima drugih ljudi. Morate znati kako ih kontrolirati – srdžbu, bijes i gnjev.“). Između ostalog, također se spominje pitanje osobne odgovornosti (npr. „Gdje povući crtu, jer mi također imamo problem sa preuzimanjem tuđih odgovornosti.“; „Mi smo glavni, a ja bih volio da svi mi imamo istu odgovornost. Osjećam se kao da imam najveću odgovornost i kao da je samo moje ime na predmetu.“).

Druga skupina treninga povezana je s izravnim radom s korisnicima. Ti treninzi uključuju opće komunikacijske vještine, rad s određenim korisnicima (npr. „Nešto što se tiče rada s mentalnim poremećajima.“; „Zaštita prava djece s poremećajima u ponašanju.“).

Prevladavaju teme psihoterapeutskog rada i sudionici spominju kognitivno-bihevioralnu, geštalt i realitetnu terapiju. Međutim, postavlja se pitanje li ova vrsta rada moguća u poslu socijalnog rada ili se može primijeniti samo kao posebna tehnika rada s korisnicima.

Treća skupina edukacija odnosila se na opće organizacijske sposobnosti i timski rad. To je izravno povezano s brojem slučajeva koji svaki socijalni radnik ima i brojem konkretnih zadataka koje obavljaju (npr. „Vaše sposobnosti upravljanja prostorom i vremenom. Morate naučiti sustav rada, poslovnik i organizaciju sustava.“; „Kad smo radili na standardima rada, pobrojali smo 170 različitih vrsta rada.“).

Sudionici su također komentirali obuke u kojima su sudjelovali dosad. Uglavnom kritiziraju tip prezentacija ex-cathedra gdje su izloženi predavanjima i ne dobivaju mogućnost za primjenu znanja. Drugi negativni komentar je da im se često prezentira površno znanje bez dubine potrebne stručnjacima (npr. „Metoda nastave je također važna. Bez obzira na to dolazi li netko od nas i recitira dijelove nečega. Vrlo je važno za nas da rade na tome da im je stalo, da bude praktično i osnažujuće.“).



7. ZAKLJUČCI

7.1. Implikacije studije

U sklopu ovog istraživanja proveli smo kvalitativnu analizu stručne pozadine i obrazovnih potreba socijalnih radnika koji rade u sustavu zaštite djece. Rezultati pokazuju da socijalni radnici rade u vrlo složenom sustavu te da im je potrebno osigurati integrativnu i kontinuiranu podršku. Zaštita djece se u velikoj mjeri oslanja na kombinaciju velikog korpusa znanja socijalnih radnika o zakonima i procedurama i, s druge strane, vrlo razvijenih vještina rada s ljudima i savjetovanja.

Očito je iz odgovora sudionika da je percepcija socijalnog rada u određenoj mjeri negativna. To se može donekle pripisati prirodi socijalnog rada kao profesije koja je tu kada su ljudi u teškim situacijama, no to je nešto što nije specifično samo za područje socijalnog rada. Ova studija ukazuje na to da postoji potreba za poboljšanjem vještina koje se odnose na percepciju javnosti, kao što je rad s zajednicom, uz transparentnu komunikaciju i odnose s javnošću.

Obrazovanje socijalnih radnika u Hrvatskoj je ujednačeno, a dostupno je na samo jednom sveučilištu. To daje jedinstven standard za profesionalce, ali i sprečava prijenos znanja među stručnjacima koji su studirali socijalni rad na različitim obrazovnim ustanovama (sveučilištima). Većina kompetencija podučavanih u sklopu sveučilišnog obrazovanja kombinacija je pravnih kompetencija i vještina koje se tiču savjetodavnog rada. Istraživačke kompetencije, iako se podučavaju, se najčešće spominju kao one koje se najmanje primjenjuju u stvarnom radu. To se objašnjava opsegom posla i činjenicom da sudionici ne smatraju istraživanje prioritetom unutar svojeg posla. Pitanje djelokruga rada spominje se u različitim kontekstima. Sudionici osjećaju preopterećenje brojem korisnika i opsegom posla koji obavljaju. U vezi s tim, spominju vještine koje se tiču zaštite vlastitog mentalnog zdravlja i osobnog integriteta i kao ključne vještine za socijalne radnike i kao one koje najviše trebaju. Ove vještine su najvažnije za mlade socijalne radnike koji su zbog nedostatka iskustva najviše izloženi stresu i potencijalnim profesionalnim pogreškama. Zbog opsega posla i nedostatka sposobnosti da se nose sa složenim situacijama, socijalni radnici imaju tendenciju da se usredotočuju na administraciju i broj pred-

meta koje su riješili, umjesto na dubinu i kvalitetu usluga koje pružaju svojim korisnicima. Iz tog razloga vrlo je važno osigurati dovoljno treninga za povećanje kompetencija i pružiti im potrebna znanja o tome kako poboljšati radne procese.

7.2. Ograničenja studije

Ovo istraživanje provedeno je kako bi se pružio pregled sustava za zaštitu djece i dobio uvid u obrazovne potrebe socijalnih radnika. Kao što je već spomenuto, sustav zaštite djece u Hrvatskoj je vrlo složen. Zbog raznolikosti usluga za djecu i obitelji, opseg ove studije bio je ograničen na socijalne radnike koji rade u centrima za socijalnu skrb. Iako oni predstavljaju ključne stručnjake, sustav zaštite djece ovisi o brojnim drugim stručnjacima i organizacijama, kao što su nevladine organizacije, nastavnici, zdravstveni stručnjaci, psiholozi, vjerske organizacije i mnogi drugi. Izvan opsega ove studije bilo je uključivanje svih njih i potrebno je provesti dodatne studije koje će pružiti informacije o specifičnim potrebama drugih stručnjaka.

Uzorak u ovom istraživanju bio je, iako uobičajen za kvalitativne studije, relativno mali. Jedno od najvažnijih ograničenja ovog istraživanja je to da se ona ne može smatrati geografski reprezentativnom. Istraživanje je provedeno u tri velika grada koji pružaju usluge gotovo trećini hrvatskog stanovništva. Socijalni radnici koji ne žive i ne rade u velikim gradovima suočavaju se s određenim izazovima kao što su više problema s odvajanjem profesionalnog i privatnog života, a također imaju više poteškoća s dostupnošću obrazovanja i obuka. Nadamo se da će jedan od rezultata ovog projekta biti stvaranje internetskih treninga koji će biti dostupni bez obzira na geografsku lokaciju.

Jedno od ograničenja ovog uzorka je to što je triangulacija izvora informacija napravljena samo u okviru sustava (praktičari, voditelji, studenti i profesori). Preporuča se za buduća istraživanja uključivanje i perspektive korisnika socijalnih radnika, i roditelja i djece, da bi se dobio uvid u obrazovne potrebe socijalnih radnika. Uvide drugih stručnjaka koji se oslanjaju na rad socijalnih radnika, kao što su policija, suci, javni odvjetnik i drugi, također treba prikupiti kako bi se dobila cjelovita slika.

Ova studija provedena je kvalitativnim metodama radi stjecanja osnovnih uvida o obrazovnim potrebama. Kvalitativna metodologija korištena je jer je u pitanju relativno nepoznato područje i bilo je potrebno imati otvorena pitanja. Preporuča se provođenje kvantitativnih studija radi stjecanja uvida u razinu znanja o određenim temama i analiziranja interesa za sudjelovanje u raznim treninzima.

7.3. Preporuke

Ova studija pružila je uvid u složenu prirodu rada socijalnih radnika koji rade u zaštiti djece. Na temelju rezultata ovog istraživanja može se preporučiti da buduća edukacija socijalnih radnika bude koncentrirana u četiri područja:

- Vještine podrške za socijalne radnike;
- Organizacijske vještine;
- Pravne vještine;
- Komunikacijske vještine.

Dominantna tema za socijalne radnike je njihova zaštita i potreba za podrškom. U svakodnevnom radu izloženi su vrlo stresnim situacijama. Izražavaju potrebu za stalnom supervizijom i za obukama koje bi im osigurale kompetencije koje se odnose na sprječavanje stresa i upravljanje njime.

To je u izravnoj vezi sa skupom vještina povezanih s njihovim vlastitim radom i organizacijom. Zbog visoke složenosti sustava zaštite djece i različitih situacija, potrebno je osigurati treninge za upravljanje vremenom, radnu organizaciju, timski rad i druge vještine.

Posljednje dvije skupine vještina povezane su s izravnim radom s korisnicima. Pravne vještine odnose se na informacije o novim zakonima i procedurama i primjenu u stvarnim situacijama. Postoji veliki broj zakona i postupaka u ovom području i trajno obrazovanje je nužan aspekt učinkovitog sustava zaštite djece. Vrlo je preporučljivo da ti treninzi uključuju primjere i da se dovoljno vremena dodijeli praktičnom radu.

Komunikacijske vještine ovdje predstavljaju veliki skup kompetencija za razne situacije. Socijalni radnici izloženi su intenzivnim kontaktima s djecom i odraslima s različitim problemima i potrebama. Budući da je ovo izravno u vezi sa zadovoljstvom korisnika i uspješnim rješavanjem konkretnih slučajeva, preporučljivo je osiguravanje širokog spektra primjenjivih komunikacijskih vještina socijalnim radnicima. Komunikacijske vještine ovdje također uključuju vještine za odnose s javnošću. Javna percepcija socijalnih radnika izravno je povezana sa zapošljavanjem i zadržavanjem socijalnih radnika, ali i sa povjerenjem u sustav socijalne skrbi koje je nužan preduvjet za uspješan socijalni rad.

Također, potrebno je povećati aktivnosti koje se tiču kreiranja politika radi povećanja sredstava za zaštitu djece. To uključuje i povećanje broja stručnjaka, ali i broja usluga dostupnih socijalnim radnicima, bez obzira na njihov geografski položaj. To se može postići kroz treninge o kompetencijama kreiranja politika za socijalne radnike kako bi se povećale njihove sposobnosti za poboljšanje sustava – i promjenom strukture organizacije i rada i utjecanjem na kreatore politike i državne institucije.

8. REFERENCE

1. **Zakon o djelatnosti socijalnog rada** (2011) Narodne novine br. 124/2011; 120/2012.
2. **Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji** (2003) Narodne novine br. 116/2003, 137/2009.
3. **Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji** (2009) Narodne novine br. 137/2009, 14/2010; 60/2010.
4. Adjuković, M., Rajter, M. i Sušac, N. (2013) Gender and age differences in prevalence and incidents of child sexual abuse in Croatia. **Croatian Medical Journal**, 54 (5), 469-479.
5. Ajduković, D. (Eds.) (2010) **Manual on the implementation of the Rules of Procedure in Cases of Family Violence**. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć i UNDP ured u Hrvatskoj
6. Ajduković, M. i Ogresta, J. (2010) Što možemo naučiti iz analize radova i istraživanja o nasilju nad djecom u obitelji objavljenih u Hrvatskoj od 1985. do 2009. godine. **Dijete i društvo**, 12 (1/2), 41-66.
7. Ajduković, M., Rajter, M., Ogresta, J. & Sušac, N. (2010) **Report on the family abuse and neglect of children – Overview of the situation in Croatia**. Preuzeto s: http://www.becan.eu/sites/default/files/becan_images/Progress%20report%20CRO%20-%20attachments.zip, (23.01.2015.).
8. Ajduković, M., Rimac, I., Rajter, M. & Sušac, N. (2012) Epidemiološko istraživanje prevalencije i incidencije nasilja nad djecom u obitelji u Hrvatskoj. **Ljetopis socijalnog rada**, 19 (3), 367-412.
9. Bilić, V., Buljan Flander, G. & Hrpka, H. (2012) **Nasilje nad i među djecom**. Zagreb: Naklada Slap.
10. Bilić, V., Buljan Flander, G., & Rafajac, B. (2014). Zadovoljstvo životom i školski uspjeh djece izložene klasičnom i cyber vršnjačkom nasilju. **Collegium Antropologicum**, 38 (1), 21-29.
11. Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <http://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
12. Buljan Flander, G. (2013). **Specifičnosti djece uključene u elektroničko nasilje (cyberbullying) – implikacije za tretman**. Međunarodna konferencija Saveza psihoterapijskih udruga Hrvatske (SPUH), Zagreb.
13. Buljan Flander, G., Čorić, V. & Štimac, D. (2008) Iskustvo, znanja i stavovi liječnika primarne zdravstvene zaštite u Republici Hrvatskoj o zlostavljanju i zanemarivanju djece. **Suvremena psihologija** 11(2). 313-328.
14. Buljan Flander, G., Štimac, D., Selak Bagarić, E. i Vinščak, M. (2014). Obrasci i suočavanje s vršnjačkim elektroničkim nasiljem u Hrvatskoj. **The International Journal of Person Centered Medicine**, 4(4), 251-256.
15. **Ustav Republike Hrvatske** (1990) Narodne novine br. 56/1990, 135/1997, 8/1998, 113/2000, 124/2000, 44/2001, 55/2000, 76/2010, 85/2010, 5/2014.
16. **Kazneni zakon** (2011) Narodne novine br. 125/2011; 144/2012.
17. **Odluka o osnivanju Vijeća za djecu** (2012) Narodne novine br. 98/12.
18. **Obiteljski zakon** (2003) Narodne novine br. 116/2003, 17/2004, 107/2007.
19. Huang, R. (2014). **RQDA: R-based Qualitative Data Analysis. R package version 0.2-7**. <http://rqda.r-forge.r-project.org/>
20. **Zakon o sudovima za mladež** (2011) Narodne novine br. 84/2011, 143/2012, 148/2013
21. Korać Graovac, A. (2008). Family Act Protection of Personal Interests of Children before Separation from the Family: Children's Rights - Responsibilities and Rights of Parents. U: Ajduković, M. Radočaj, T. (ed.) **The child's right to life in the family**. Zagreb: UNICEF ured u Hrvatskoj, 41 – 54.

22. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti (2004) **Protokol o postupanju u slučajevima nasilja među djecom i mladima.**
23. **National Strategy for the Rights of the Child in Croatia for the Period of 2014-2020** (2011) Official gazette 88/2011.
24. Ogresta, J., Rimac, I., Ajduković, M. & Skokandić, L. (2012) Analiza obilježja prijavljenih događaja nasilja nad djecom u obitelji evidentiranih u centrima za socijalnu skrb. **Ljetopis socijalnog rada** 19 (3), 439-477.
25. R Core Team (2015). **R: A language and environment for statistical computing. R Foundation for Statistical Computing**, Vienna, Austria. URL <http://www.R-project.org/>.
26. Rajter, M. (2013) **Obiteljski stresori i obilježja obitelji kao prediktori roditeljskog nasilja nad djecom.** Doktorska disertacija. Sveučiliste u Zagrebu
27. **Zakon o socijalnoj skrbi** (1997) Narodne novine br. 73/1997, 27/2001, 59/2001, 82/2001, 103/2003.
28. Sveučilište u Zagrebu (UNIZG) (2014) Upisne kvote Sveučilišta u Zagrebu za preddiplomski studij za akademsku godinu 2014/2015. Preuzeto 16.10.2015 sa http://www.unizg.hr/fileadmin/rektorat/Novosti_press/Mediji/Priopcenja/Tablica_-_upisne_kvota_SuZ_-_preddiplomski_studiji_-_ak._god._2014-2015.pdf
29. Trbus M., Rajčić, H. i Rajter, M., (2015.) **Svako dijete ima pravo biti sigurno od nasilja.** Zagreb: Udruga roditelja „Korak po korak“.
30. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH (2014) **Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja.**
31. Vlada RH (2014) **Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece.** Preuzeto 125.10.2015 sa http://www.dijete.hr/hr/dokumenti-mainmenu-83/propisi-republike-hrvatske-mainmenu-102/doc_download/443-protokol-o-postupanju-u-sluaju-zlostavljanja-i-zanemarivanja-djece.html



